Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

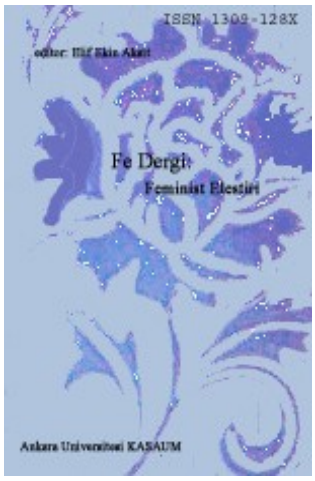

Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 8, Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
http://cins.ankara.edu.tr/

Hemşireliğin geleceği mesleğin cinsiyetsizleşmesini vadediyor mu? Erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin meslek ve toplumsal cinsiyeti ilişkilendirme eğilimlerinin sosyolojik analizi

Temmuz Gönç

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 15 Haziran 2016

Bu makaleyi alıntılamak için Temmuz Gönç, "Hemşireliğin geleceği mesleğin cinsiyetsizleşmesini vadediyor mu? Erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin meslek ve toplumsal cinsiyeti ilişkilendirme eğilimlerinin sosyolojik analizi" *Fe Dergi 8*, no. 1 (2016), 144-167.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/15_11.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Hemşireliğin geleceği mesleğin cinsiyetsizleşmesini vadediyor mu? Erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin meslek ve toplumsal cinsiyeti ilişkilendirme eğilimlerinin sosyolojik analizi

Temmuz Gönç[*]

Türkiye'de lisans düzeyinde hemşirelik eğitiminde erkek öğrencilerin sayısı 2007 yılından bu yana hızla artmaktadır. Bu çalışma Eskişehir'de 2015 yılında yapılmış olan bir nicel araştırmanın verileri üzerinden erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin meslek seçim nedenlerini, meslek hakkındaki düşüncelerini, meslekle cinsiyet arasında bir ilişki kurup kurmadıklarını ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını benimseyip benimsemediklerini karşılaştırmalı olarak ortaya koymayı ve bu değişkenlerin cinsiyetle ilişkili olup olmadıklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada örneklemi oluşturan 232 hemşirelik lisans öğrencisine anket uygulanmış, veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. Bulgulara göre erkek öğrenciler meslek içinde çalışılacak alanların cinsiyete göre ayrışmasını, erkeklerin yöneticilik yapmalarını, hemşireden farklı bir unvan kullanmalarını ve geleneksel ataerkil cinsiyet rollerini kadınlara oranla daha yüksek düzeyde desteklemektedir. Hem hemşirelik hem de başka meslekler için mesleklerle cinsiyet arasında ilişki kurma düzeyi erkek öğrencilerde kadın öğrencilere oranla daha yüksektir.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet, cinsiyetlendirilmiş meslekler, meslekler sosyolojisi, erkek hemşireler

Does the future of nursing promise a degenderizing of the occupation?: A sociological analysis of male and female nursing students' tendencies to relate occupations to gender

The number of male undergraduate nursing students in Turkey is rapidly increasing since 2007. Drawing on the data of a quantitative research conducted in Eskisehir in 2015, this paper aims to comparatively describe male and female nursing students on the aspects of reasons of choosing nursing, thoughts on nursing occupation, relating occupations with sexes, and accepting gender stereotypes. A questionnaire was applied to the sample of 232 undergraduate nursing students and SPSS is used to analyze data. In comparison with female students, male students show a higher agreement to statements including male nurses should work in different areas than women nurses, should be nursing managers and should use a title other than nurse. Compared to female students, male students give more support to traditional patriarchal gender roles and establish a stronger relationship between occupations and sexes both for nursing and some other occupations.

Keywords: Gender, gendered occupations, sociology of occupations, male nurses

Giriş

Hemşirelik mesleğinde erkeklerin çalışması, dünya genelinde 1970 sonrasında (Sherrod vd., 2006) artış göstermiştir. Türkiye'de de benzer bir 2007 yılından itibaren gözlenmiş, hemşirelik eğitimi alan ve hemşire olarak çalışan erkeklerin sayısı artmaya başlamıştır. Meslekteki cinsiyet oranlarında değişim yaratan bu gelişmenin hemşirelik mesleğiyle kadınlık arasında kurulan ilişkiyi kıracağı (Diekman ve Goodfriend, 2006) ve mesleki statüyü artıracağı öngörülmüştür. Ancak hemşirelik öğrencileri üzerine Türkiye'de yapılan çalışmalar hemşireliğin her iki cinsiyete de uygun bir meslek olduğunu düşünme oranının erkeklerde kadınlardan daha düşük (Özdemir vd., 2008), erkeklerin mesleğin statüsünü yükselteceğini düşünme oranının ise kadınlardan daha yüksek (Koç vd., 2010a; 2010b) olduğunu göstermektedir. Türkiye'de erkek hemşirelerin mesleki rolleri ile cinsiyet rolleri arasında sıkıştıkları (Sarı, 2011; Dikmen-Özarslan, 2015) ve mesleki eğitimlerine rağmen hemşirelikten çok yöneticilik yapmak istedikleri (Baykal vd., 2011; Koç vd., 2010b) gözlenmektedir. Sağlık Yüksekokulu öğrencileri içinde erkeklerin kadınlardan daha cinsiyetçi olduğunu ve toplumsal cinsiyet kalıp

yargılarını daha fazla benimsediğini (Mızrak-Şahin ve Özerdoğan, 2014) gösteren çalışmaların bulguları da eklendiğinde hemşirelik öğrencilerinin mesleğe ilişkin tutumlarının incelenmesi önem kazanmaktadır. Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin mesleklerine ilişkin görüşlerinin, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını benimseme ve mesleklerle cinsiyetleri ilişkilendirme düzeylerinin cinsiyetle ilişkili olup olmadığını ortaya koymayı, erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin meslekle ilgili tutum ve görüşlerinin ne şekilde farklılaştığını betimlemeyi ve bulguları sosyolojik olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Hemşirelik mesleğinin inşasında ataerki

Hemşireliğin dünya genelinde kadın yoğun bir meslek olması; kadının erkek otoritesine tabi olduğuna dair ataerkil söylemin kamusal alana yansıması, tıbbın ataerkilleşmesi ve kadınların genel olarak profesyonel mesleklerin dışında tutulması sonucunda meydana gelmiştir. Bu süreç hemşirelik mesleğini yüzyılın başında ağırlıkla erkek olan doktorlara tabii olan, statüsü ve ücreti düşük bir yarı-profesyonel meslek olarak şekillendirmiştir.

Kadınların iyileştirici rolünün sınırlandırılması

Avcı-toplayıcı toplumlarda toplayıcılık işlevleri sayesinde bitkileri tanıyan ve tedavi edici özelliklerini keşfeden kadınların Ortaçağ'a dek uzun zaman bitkilerin de yardımıyla şifacı olarak çalıştıkları, ebelik ve kürtaj yaptıkları (Achterberg, 2009) bilinmektedir. Bütün kültürlerde kadınlar önce doğayla ilişkilendirilmiş, besleyen ve şifa veren bir anne biçiminde tanrıça figürlerinin doğmasına neden olmuş, ancak yerleşik hayata geçiş ve tek tanrılı dinlerin doğuşuyla birlikte gelişen ataerki nedeniyle kadınlar hem toplum yaşamında hem de sağlık bakımında ikincil konuma itilmiş, doktorluk yapmaları ve eğitim almaları yasaklanmış ve şifacılıkla ilgili hakları yasalarla erkeklere verilmiştir (Achterberg, 2009: 9-15,39). Her ne kadar kadınlar on dördüncü yüzyıla dek pek çok diğer mesleğin yanında şifacılık, doktorluk ve cerrahlık yapmaya devam etmişse de (Federici, 2012:50) ortaçağa gelindiğinde şifacı kadınlar üzerindeki baskı iki temel nedenle artmıştır. Bu nedenlerden ilki büyük veba salgını nedeniyle yaşanan emek kıtlığıdır; bu kıtlık kadınların kürtaj ve gebelik önleme konusundaki eylemlerinin sorunlu olarak görülmesine neden olmuş ve bunun sonucunda yasalar kadınların üreme işlevleri üzerinde hukuksal bir egemenlik kurmuştur (Achterberg, 2009:7). İkinci neden ise giderek merkezileşen Katolik Kilisesi'nin bedensel acının dindirilmemesi gerektiğini savunan ve ampirik yöntemin kendisine de karşı olan Katolik Kilisesi'nin halka sağlık hizmeti veren şifacı kadınları cadı avları aracılığıyla engellemesidir (Ehrenreich ve English, 1992:25). Cadı avları boyunca özellikle ekonomik ve sosyal güce sahip olan kadınlar saf dışı edilmiş; bilimin, özellikle tıbbın ataerkilleşmesi tamamlanmış (Öztürk-Türkmen 2011: 25-27) ve 17. yüzyıla gelindiğinde kadınlar toplumsal alanın her yönünde güçlerini kaybetmişlerdir (Federici, 2012:147).

Modern toplumda tıp bir bilim olarak yükselirken de kadınlar, yoksullar ve etnik ve dinsel azınlıklar 1970lere dek büyük ölçüde formel tıp eğitiminin dışında bırakılmıştır. Kadın hareketi 19. yüzyıl sonlarında kadınları güçlendirmiş olsa da 1910 yılında yayınlanan ve tıp eğitimindeki en büyük reformlardan birini başlatan Flexner raporu ile birlikte kadınlar tıp eğitiminden uzaklaştırılmış ve hemşireliğe yönlendirilmiştir (Achterberg, 2009: 249). Geleneksel tıp faaliyetinde tıbbi müdahale ile hasta refakati birbirinden ayrılmazken modern toplumda tıp bu iki işlevi birbirinden ayırmış, bilimsel ve teknik bir iş kabul edilen tıbbi müdahaleyi çoğu erkek olan doktorlara, duygusal bir iş içeriği olduğu kabul edilen hasta refakati ve hasta bakımı işlevlerini de neredeyse tamamı kadınlardan oluşan hemşirelere aktarmış ve hemşireliği ideal bir kadın modeli olarak biçimlendirmiştir (Achterberg, 1992:66). Hemşireliği annelikle özdeşleştiren, hemşirelik işinin içeriğini özel alandaki kadın emeğinin uzantısı olarak gören ideolojiler nedeniyle hemşirelik mesleği ataerkinin kadınlara boyun eğdirmesinin en net örneklerden biri olarak kabul edilmektedir (Turner, 2011; Wall, 2007). Hemşireliğin doktorluğa tabi bir meslek olarak kurulması mesleki özerkliği sınırlandırdığı için hemşireliğin yarı-profesyonel bir meslek statüsü ile sınırlandırılmasında etkili olmuştur. Her ne kadar hemşirelik mesleği 1990'lardan itibaren mesleği profesyonel meslek standartlarına kavuşturacak çeşitli girişimlerde bulunduysa da (Jolley, 1989; Thompson, 2005; Gönç, 2015) da bu yöndeki çabaları hemşirelerin tıbbi hiyerarşi içindeki statülerinde önemli bir iyileşme sağlamamıştır (Turner, 2011:173). Bununla beraber bu durum hemşirelik mesleğine özgü değildir, kadınların profesyonel mesleklerden dışlanması ve yarı profesyonel mesleklere yönlendirilmeleri ataerkinin ve kapitalizmin işlettiği önemli bir mekanizmadır.

Vasıflar, profesyonellik ve toplumsal cinsiyet

Ataerkil ideoloji akıl, bilim ve tekniğin erkeklere özgü vasıflar olduğunu, erkeklerin vasıflarının kadınların vasıflarından daha değerli olduğunu ve ev içi ücretsiz emeği kadının birincil sorumluluğu olduğunu varsayar ve bu nedenle kamusal alanda çalışmaya erkeklerin kadınlardan daha uygun olduğu ön yargısını üretir. Ancak vasıflar nötr olarak değil, cinsiyetçi önyargılar üzerinden şekillendirilirler. Philips ve Taylor'ın (1984:63) vurguladığı gibi "*vasıf giderek artan bir şekilde kadına karşı tanımlanmaktadır ... yapılan bir işi vasıflı ya da vasıfsız olarak tanımlanmasındaki kriter işin içeriği değil, bu işi yapanın cinsiyetidir*". Cockburn, kadınların vasıf gerektiren işlerden dışlanmasını ve vasıfsız ve düşük ücretli işlerde yoğunlaşmalarını birbiriyle ilişkili ataerkil pratikler olarak, "bir paranın iki yüzü" olarak görür (Cockburn, 1985). Diğer bir deyişle vasıfların cinsiyetçi önyargılar temelinde oluşturulması duygusal ve fiziksel bakım gerektiren işlerin kadınsı ve değersiz kabul edilmesine ve bu kabul de kadınların vasıfsız addedilen işlerde çalışmalarına neden olur. Hemşirelik örneğinde de iş değersiz görüldüğü için kadınlara aktarılmamış, kadınlar yaptığı için değersiz görülmüş, mesleğin düşük ücret, düşük prestij, yetersiz özerklik gibi karakteristik özellikleri işin niteliği tarafından değil, "mesleği icra edenlerin tek özelliği, yani cinsiyete özgülüğü" tarafından belirlenmiştir (Turner, 2011:173).

İşgücünün cinsiyete göre hiyerarşik bir şekilde inşa edilişi, kadınların işgücünün kontrol altında tutulmasını sağlar ki bu da ataerkinin maddi zeminini oluşturur (Hartmann, 1990). Kadınlar işgücü piyasasına girdiklerinde hem kapitalizm hem de ataerki tarafından net olarak sınırlandırılmış bir pozisyonla, hangi alanlara yönelmeleri gerektiği önceden belirlenmiş olarak girerler (Hartmann 1979, Ecevit, 1998). Bu alanlar işgücü piyasalarının cinsiyete göre yatay ve dikey olarak ayrışmasında (Hakim, 1979) somutlaşır. Yatay ayrışma kadınların daha çok ikincil işgücü piyasalarında, vasıfsız statüde, geçici veya kısmi zamanlı olarak, düşük ücretlerle, kötü çalışma koşullarında, ilerleme olanağı olmaksızın ve sendikasız çalışmasında kendini gösterir (Sinclair, 1991). Dikey ayrımlaşma ise aynı meslek içinde yer alan kadınların aynı meslekteki erkeklerden daha düşük pozisyonlarda çalışmaları anlamına gelir (Cockburn, 1988).

Kadınların işgücü piyasasındaki ikincil konumu evdeki ikincil konumları tarafından güçlendirilir ve evdeki ikincil konumları da işgücü piyasasındaki ikincil konumları tarafından güçlendirilir (Hartmann, 1979:217). Böylece işgücü piyasasında işlerin cinsiyete göre ayrışması erkeklerin baskın konumlarını sürdürmelerini sağlar. Walby'ye (1986:54) göre kapitalizme eklemlenmiş ataerkil sistemde kadınların ev dışında işgücüne erkeklerle aynı koşullarda girememesi, kadınların evde erkeklere hizmet etmelerini garanti altına alınmasını sağlar. Evde ve çalışma yaşamında işleyen ataerkil pratikler birbirinden bağımsız değildir, Cockburn'un (1985) vurguladığı gibi, ataerkinin sadece ailede işlediğini söylemek, kapitalist iktidarın sadece fabrikada var olduğunu söylemeye benzer. Cinsiyet/toplumsal cinsiyet sistemlerinin pratikleri, üretim biçiminin ve sınıf ilişkilerinin pratiklerinde de görülür. Yapılan işlerin ve bu işler için gerekli vasıfların cinsiyete göre bölünmesi, erkeklerin kadınlara üstünlük sağlamasını ve kadınların düşük ücretle çalışmasını pekiştirir. Hemşirelik örneğinde de kadınların yoğun olarak çalışması kapitalist toplumlarda kadın emeğinin üretim maliyetlerini düşürmenin bir yoludur, özellikle sağlık hizmetlerinin ağırlıkla özel sektörün elinde olduğu ülkelerde düşük ücretlerle çalışan kadınlar özel sağlık hizmetlerinin kârlılığının artmasına katkıda bulunur (Turner, 2011:175).

Kadınların işgücü piyasasındaki ikincil konumu, profesyonel mesleklere sahip olan kadınların görece sınırlı sayıda kalmasıyla pekişir. Erkekliği akıl, entelektüellik ve rasyonaliteyle ilişkilendiren ve kadınlığı bedenle, yani cinsellik ve biyolojik yeniden üretimle sınırlandıran modernist söylem (Leonard, 2002:66) nedeniyle kadınlar uzun zaman bilimsel temel ve yüksek öğrenim gerektiren profesyonel mesleklerin dışında kalmışlardır. Profesyonel mesleklere giren kadınlar ise profesyonelliğin eril kimliğiyle özdeşleşmek zorunda kalırlar (Bayrakçeken Tüzel, 2004). Hemşireliğin yarı-profesyonel bir meslek olmasında hem genel olarak kadınların profesyonel mesleklerden dışlanması (Walby, 1990; Bayrakçeken Tüzel, 2004) hem de tıbbın kendi mesleki egemenliğini inşa ederken hemşireliği kendine tabi bir meslek olarak şekillendirmesi etkili olmuştur. Profesyonelleşme süreci gelir ve statü dağılımını şekillendirdiği için toplumsal eşitsizliğe katkıda bulunan ve bağlantılı ve rakip meslekler üzerinde hakimiyet kurmayı gerektiren bir süreçtir. Tıbbın hemşirelik üzerinde kurduğu hakimiyet de kendine yakın meslekler üzerinde kurduğu üç egemenlik biçiminden biri olan 'tâbi kılma'yı içerir (Turner, 2011:165). Tabi kılma, mesleğin karakterinin ve faaliyetlerinin doktorlar tarafından temsil edilip belirlendiği, bağımsızlık ve özerkliğin çok düşük düzeyde olduğu bir konumu betimler (Turner, 2011:165). İyileştirme sürecine ancak hemşire olarak katılmalarına izin verilen kadınlar, hemşirelik içindeki

pozisyonları ne olursa olsun egemen erkek profesyonellerin hizmetkarı olmakla tanımlanan tek tip bir konumu paylaşan, doktorlara göre tali işçilerdir. Hemşireliğin doktorluk gibi kendine özgü bir bilimsel temeli olmadığı ve vasıf gerektirmediği varsayımına dayansa da bu tali konum temelde kadının evdeki ikincil konumunun çalışma yaşamına yansımasıdır. Bu yansıma, meslekte tıbbi işlerle bakım işlerini ayırmak için aile sembolizminin kullanılmasında, doktorun baba, hemşirenin anne, hastanın da çocuk olarak görülmesinde (Street, 1992; Coburn, 1988) açıkça belirginleşir. Meslek içinde hemşirelerin doktorların otoritesine tabi olmalarını geleneksel bir temele dayandırarak meşrulaştırmaya çalışan bu analojinin kullanılması Gamarnikow'a (1978) göre hemşire-doktor-hasta ilişkisini daha ayrıntılı şekilde incelemeyi engelleyen ataerkil ideolojiyi temsil eder.

Türkiye'de Hemşirelik Meslek Eğitiminde Kadın ve Erkek Öğrenciler

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de hemşirelik mesleği kadınlarla özdeşleştiriliyor olsa da mesleğin Türkiye'deki gelişimi yerel kültürel bağlamdan etkilenmiştir. Batılaşma hareketi öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınların ev dışında ücretli işlerde çalışmamaları özellikle kırsal alanda aşı, sünnet, pansuman gibi işlemleri yapacak sağlık personeli olarak erkeklerin yetiştirilip istihdam edilmesine neden olmuştur (Ulusoy, 1998, 2). Hemşirelikte mesleki eğitim kurumlarının tarihçesi incelendiğinde hasta bakıcılık ve hemşirelik ayrımının muğlaklığı göze çarpmaktadır. Hemşire yetiştirmeye yönelik ilk eğitim kurumu olarak kabul edilen (Ulusoy, 1998, 3) okul 1911 yılında açılan 'Gönüllü Hastabakıcılık Kursu'dur. Bu kursun İstanbul'da üst sosyal sınıflara hitaben açılmış olması hemşireliği bir orta sınıf mesleği olarak kurmaya çalışan (Ehrenreich ve English, 1992) Florence Nightingale'in bakış açısını yansıtmaktadır. Daha sonraki yıllarda açılan hemşire okulları, genel olarak yetersiz taleple karşılaşmıştır. İstanbul'da Amerikan Hastanesi'nin hemşire ihtiyacını karşılamak için 1920 yılında bir okul açılmış, ancak Müslüman kadınların ev dışında çalışmaması nedeniyle ilk yıllarda bu okula sadece azınlıkların kızları gönderilmiştir (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, 1973'ten aktaran Ulusoy, 1998, 3). Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra 1925 yılında iki yıllık parasız yatılı bir okul olarak açılan Kızılay Hastabakıcı Okulu'na da fazla başvuru olmadığı için okul yöneticileri yetimhanelerden uygun nitelikte kız çocukları seçerek okula almışlardır (Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, 1975'ten aktaran Ulusoy, 1998, 3). Bu okulda eğitim gören hemşireler sadece hasta bakımından değil, temizlik işlerinden de sorumlu tutulmuş (Ulusoy, 1998:3), bu durum toplumda mesleğin düşük statülü algılanmasında etkili olmuştur.

Hemşirelik için lisans düzeyinde mesleki eğitim 1955 yılında başlamışsa da bu dönemde lise mezunu olan az sayıdaki kadın büyük ölçüde üst sınıflara mensuptur ve statüsü bugüne göre görece düşük olan hemşirelik mesleğini tercih etmemişlerdir (Ulusoy, 1998, 4). Sağlık meslek liselerinden mezun olanlara hemşire unvanı verilmesi bir yandan hemşirelik lisans eğitimine başvuran öğrenci sayısını sınırlamış, diğer yandan erkeklerin sağlık memurluğuna, kadınların hemşireliğe yönlendirilmesine yol açmıştır. Lisans düzeyinde mesleki eğitimin yaygınlaştırılmasına 1992 yılında düzenlenen 1. Ulusal Sağlık Kongresi'nde (T.C. Sağlık Bakanlığı, 1992) karar verilmiş, sağlık meslek lisesi mezunlarına hemşirelik unvanı verilmemesi yönünde bir kararın verilmesi ise 2015'i bulmuştur (T.C. Resmi Gazete, 2014). Hemşirelik lisans eğitiminde cinsiyete göre bir sınırlama olmasa da 1954 yılında çıkan Hemşirelik Kanunu hemşireyi kadın olarak nitelediği için erkeklerin hemşire olarak çalışması uzun zaman mümkün olmamış, 2007 yılında yapılan bir değişiklikle (T.C. Resmi Gazete, 2007) erkeklerin hemşire olmasının önü açılmıştır. Bu değişikliği takiben hemşirelik eğitimi alan erkeklerin sayısı hızla artmış, Türkiye genelinde 2006-07 akademik yılında 27 olan erkek hemşirelik öğrencisi sayısı 2015'te 14.929'a ulaşmıştır (bkz. Şekil 1).

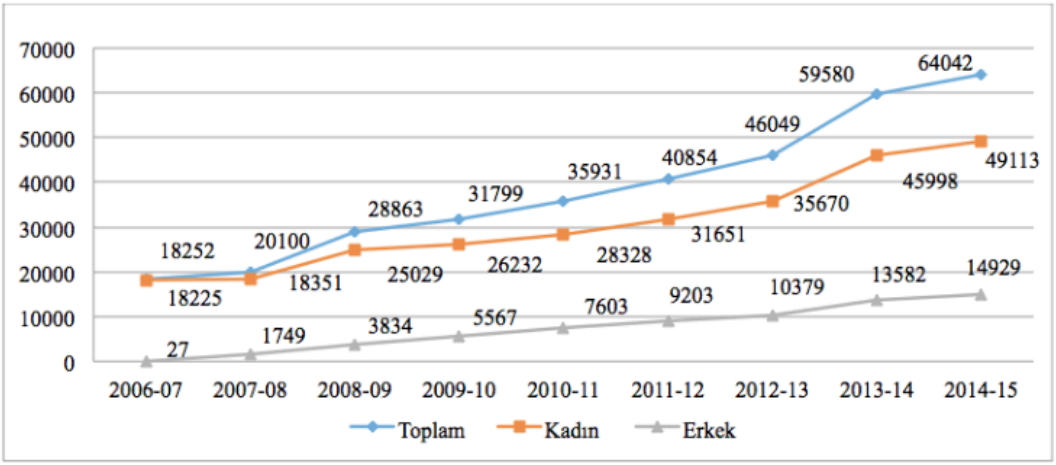

Şekil 1. Türkiye'de yıllara göre lisans düzeyinde kadın ve erkek hemşirelik öğrencilerinin sayısı, 2006-2015.
Kaynak: Grafik, Yükseköğrenim Kurumu (www.yoksis.gov.tr) ve ÖSYM (www.osym.gov.tr) verilerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Erkek öğrenci sayısındaki artış sadece yeni kayıt yapan erkek öğrenciler incelendiğinde daha belirgin şekilde görülmektedir (bkz. Şekil 2), hemşirelik bölümlerine kaydolan erkek sayısı Hemşirelik Kanunu'nda değişik yapıldığı 2007 yılına oranla yaklaşık dört kat artmıştır.

Her ne kadar T.C. Sağlık Bakanlığı hemşirelik işgücünün cinsiyet dağılımını sunmasa da erkek öğrenci sayısının artması hemşirelik lisans öğrencilerinin cinsiyet oranlarını değiştirmektedir (bkz. Şekil 3) ve bu değişim, meslekteki cinsiyet oranı hakkında da bir ipucu vermektedir.

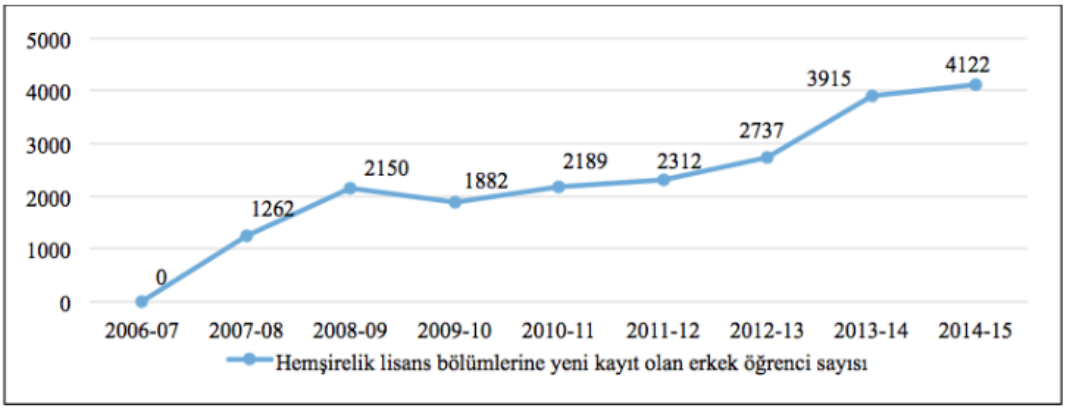

Şekil 2. Türkiye'de yıllara göre hemşirelik lisans bölümlerine yeni kayıt yapan erkek öğrenci sayısı
Kaynak: Grafik, Yükseköğrenim Kurumu (www.yoksis.gov.tr) ve ÖSYM (www.osym.gov.tr) verilerine dayanılarak hazırlanmıştır.

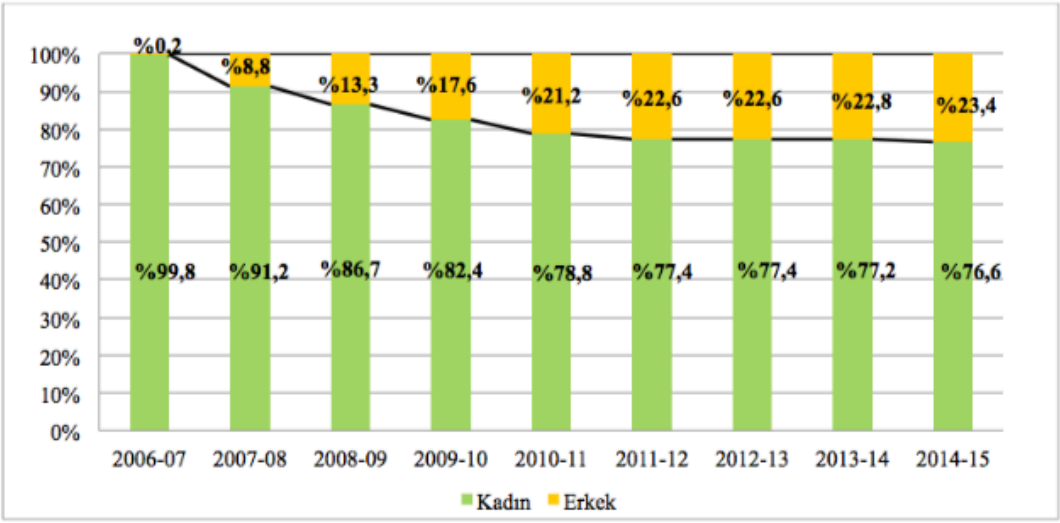

Şekil 3. Türkiye'de yıllara göre hemşirelik lisans öğrencilerinin cinsiyet oranları
Kaynak: Grafik, Yükseköğrenim Kurumu (www.yoksis.gov.tr) ve ÖSYM (www.osym.gov.tr) verilerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Erkeklerin hemşirelik yapmasının hemşireliğin mesleki statüsünü artıracağı (Johnson, 1994; Cummings, 1995) ve hemşirelikle kadınlık arasındaki geleneksel cinsiyete dayalı rollerden kaynaklanan ilişkiyi kırarak hemşirelik algısını değiştireceği (Diekman ve Goodfriend, 2006) öngörülmüştür. Bununla birlikte çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalar erkek hemşirelik öğrencilerinin farklı kültürlerde benzer sorunlarla karşılaştıklarına işaret etmektedir. Ataerkil normların daha belirgin olduğu muhafazakar toplumlarda özellikle kadın hastalara dokunmaktan ve kadın yoğun bir meslekte çalışmaktan kaynaklı sorunlar olduğu görülmektedir. Mısır'da (Eswi ve Sayed, 2011) erkek hemşirelik öğrencilerinin kadın hastalara dokunmasının eğitimciler tarafından bile olumsuz karşılandığı, Pakistan'da (Fooladi, 2008) hem kadın hem de erkek öğrencilerin karşı cins hastalara temas etmekte zorlandıkları ortaya konmuştur. Karşı cinse dokunma konusunda hemşirelik öğrencilerinin hassas olduğu Pakistan'da yapılan bir başka çalışma cinsiyetten bağımsız olarak bütün hastaların kadın hemşireleri tercih ettiğini (Jafree vd.,2015) göstermektedir. Şu halde kadın hemşirelerin erkeklere dokunmasında bir problem algılanmazken erkek hemşirelerin kadın hastalarla ilişkileri sorunlu görülmektedir. Bununla birlikte tek sorun karşı cinse temas etmek değildir. Örneğin İslam devriminden sonra hemşirelik öğrencilerinin yarısını erkeklerin oluşturduğu ve karşı cinsle temas etmedikleri İran'da bile erkek hemşirelik öğrencilerinin bölümlerine sadece üniversite puanları bu bölüme yettiği için başladıkları, hastalarla ilgilenmek yerine teknik ve idari işlerde çalışmak istedikleri (Nasrabadi vd., 2003, Zamanzadeh vd., 2013) ortaya konmuştur.

Bu sorunlar toplumda cinsiyet eşitliğinin genel durumuyla ilişkili gibi görünse de cinsiyet eşitliği açısından ilk sıralarda yer alan ülkelerde de benzer olgular gözlenmektedir. Cinsiyet eşitliği endeksinde ilk sıralardaki ülkeler arasında yer alan (UNDP, 2014) Tayvan'da erkek hemşirelik öğrencilerinin rol gerilimini kadınlardan fazla yaşadıkları, kadın doğum servisinde çalışma konusunda kadınlarda göre daha olumsuz tutum sergiledikleri (Tzeng vd., 2009) ve eğitim aldıkları bölümü diğer insanlara söylemekten çekindikleri (Cahou ve Lee 2007) ortaya konmuştur. Erkek hemşirelik öğrencileri Güney Kore'de hasta bakımından bakımdan kaçınmaya çalışarak daha erkeksi buldukları görevlere yönelmekte (Bang, 2011), Kanada'da hemşireliğin kadın mesleği olduğunu düşünmekte (Bartfay ve Bartfay 2007) ve İngiltere'de mezun olmadan bölümlerini bırakmaktadırlar (McLaughlin vd., 2010; Mulholland vd., 2008). Bu veriler erkek hemşirelik öğrencilerinin farklı kültürlerde benzer sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir.

Türkiye'de erkeklerin hemşirelik eğitimi almaya başlamasından sonra yapılan ilk çalışmalar cinsiyetin mesleğe ilişkin tutum ve düşünceler açısından önemli olduğunu göstermektedir. Türkiye'de hemşirelik eğitimi alan ilk erkek öğrenciler üzerine 2004 yılında yapılan bir çalışmada (Baykal vd., 2010) öğrencilerin mesleği büyük ölçüde bilinçsiz ve tesadüfi olarak seçtikleri görülmüş, ilerleyen yıllarda yapılan çalışmalarda ise bilinç düzeyinin arttığı, erkek hemşirelik öğrencilerinin yaklaşık yarısının bölümü 1-5 sırada tercih ettikleri (Koç vd., 2010b; Çınar vd., 2011) ve mesleği seçme nedenlerinin ağırlıkla iş olanakları olduğu (Yılmaz ve Karadağ, 2011; Koç vd., 2010b; Çınar vd., 2011; Demiray vd., 2013) ortaya konmuştur. Erkek hemşirelik öğrencilerinin mezun oldukları zaman yönetici olarak çalışmak istedikleri (Baykal vd., 2011; Temel ve Karabulut, 2009; Koç vd., 2010b) ve bu oranın kadın hemşirelik öğrencilerinde daha düşük olduğu (Özdemir vd., 2008) gözlenmiştir. Yalnızca erkek öğrencilerin örnekleme alındığı bir çalışmada (Demiray vd., 2013) öğrencilerinin %64'ü erkek hemşirelere hemşirelik dışında bir unvan verilmesi gerektiğini düşünürken hem kadın hem erkek öğrencilerin örnekleme dahil olduğu bir diğer çalışmada (Baran vd., 2014) bu oran %51'e gerilemektedir. Erkeklere oranla kadın hemşirelik öğrencilerinin hemşireliğin her iki cinse de uygun bir meslek olduğunu düşünme oranı daha yüksektir (Koç vd.2010a, Koç vd.2010b; Özdemir vd., 2008). Erkeklerin mesleğe girmesinin yaratacağı avantajlar söz konusu olduğunda erkek hemşirelik öğrencilerin içinde mesleğin imajını ve statüsünü güçlendireceklerini düşünme oranı oldukça yüksekken (Yılmaz ve Karadağ, 2011; Koç vd., 2010a) kadın öğrencilerde bu oran gerilemektedir (Koç vd.2010b; Özdemir vd., .2008). Bu durum erkeklerin, kendi statülerinin daha yüksek olduğu yönündeki toplumsal cinsiyet kalıp yargısını daha fazla benimsemesinin bir sonucu olarak görülebilir, nitekim sağlık yüksekokulu öğrencileri içinde erkeklerin kadınlardan daha cinsiyetçi oldukları (Mızrak-Şahin ve Özerdoğan, 2014) ortaya konmuştur.

Mevcut çalışmalar göstermektedir ki erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin meslek hakkındaki görüşleri sayıları giderek artan erkek hemşirelerin önümüzdeki yıllarda meslekte ne yönde bir dönüşüm yaratacağının ipuçlarını taşımaktadır. Bu çalışma, Eskişehir'de yapılmış olan bir alan araştırmasının verileri üzerinden erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin meslek seçme nedenlerini, meslek hakkındaki düşüncelerini, meslekle cinsiyet arasında bir ilişki kurup kurmadıklarını ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını benimseyip benimsemediklerini karşılaştırmalı olarak ortaya koymayı ve bu değişkenlerin cinsiyetle ilişkili olup

olmadıklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu karşılaştırma üzerinden öğrencilerin işgücü piyasasına girdikten sonra meslekte cinsiyet eşitliğini artıracak yönde mi yoksa cinsiyete dayalı işbölümünü pekiştirerek mesleki alana taşıyacak yönde mi davranacaklarına dair bir tartışma mümkün olacaktır.

Yöntem

Bu çalışma 2015 yılı Mayıs ayında Eskişehir'de yürütülmüş olan kesitsel bir alan araştırmasının sonuçlarına dayanmaktadır[1]. Amacı hem betimsel hem de açıklayıcı olan araştırmanın evreni Eskişehir'deki bir devlet üniversitesinde dört yıllık hemşirelik bölümünde eğitim gören öğrencilerdir. Örneklem seçiminde hemşirelik lisans bölümünde öğrenim görmekte olan öğrencilere doyma tekniği ile ulaşılmaya çalışılmış, tüm sınıfların zorunlu derslerinde bütün öğrencilere erişilmiş ve anket uygulanmış, sadece çalışmaya katılmak istemeyenler örneklem dışında bırakılmıştır. Araştırma evreni bölümde öğrenim görmekte olan 516 öğrencidir, örneklem 232 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem, evrenin %45'ini kapsamaktadır, bu bakımdan araştırmanın evren geçerliği yüksektir ve örneklemden elde edilen bulgular araştırma evrenine genellenebilir. Örnekleme 106 kapalı uçlu ve 15 açık uçlu sorudan oluşan anket uygulanmış, toplanan veriler SPSS programıyla çözümlenmiştir. Açık uçlu sorular önce kelime işlem programına, ardından yanıtların benzerliğine göre kategorize edilerek SPSS programına aktarılmış, ayrıca bazı bulguların açıklanmasında sözel olarak kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler ki kare testi ile incelenmiştir. Çalışma betimleme amacı da taşıdığı için önemli bulunan bazı değişkenlerin örneklemdeki dağılımı, cinsiyetle ilişkili olmasalar da sunulmuştur.

Araştırmanın varsayımları

Araştırma çerçevesinde toplum genelinde hemşireliğin 'kadın mesleği' olarak algılandığı, ancak erkeklerin hemşirelik yapmaya başlamasıyla birlikte bu algının zayıfladığı varsayılmıştır. Hemşireliğin kadın mesleği olarak algılanması bir yandan mesleğe girenlerin çoğunlukla kadın olmasından, diğer yandan mesleğin içerdiği bakım işlemlerinin kadının ev içi emeğinin bazı yönleriyle benzeşmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle mesleğe erkeklerin girişi meslekle cinsiyet arasındaki ilişkiyi zayıflatacaktır. İkinci varsayım, geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle toplumda erkek ve kadınların farklı kişilik özelliklerine sahip olduklarına ve bu özelliklerin gerektiği işlerde çalışmaları gerektiğine dair bir algı olduğudur. Hemşirelik mesleği kadın emeğiyle ilişkilendirilen bakım işleri içerdiği ve şefkat gibi 'kadınsı' addedilen özellikler gerektirdiği için erkekler açısından hegemonik masküliniteyi zedeleyecek ya da tehdit edecek bir içeriğe sahip olduğu varsayılmaktadır. Erkeklik kimliğine yönelik bu tehdidi bertaraf etmek için erkek hemşirelik öğrencilerinin erkeklerin toplumda sahip oldukları avantajı meslek içine yansıtmaya bazı yöntemler kullanacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın hipotezleri

- Mesleği tercih etme nedeni ile katılımcıların cinsiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
- Erkek öğrencilerin mesleği tercih etmelerinde ekonomik faktörler kadın öğrenciler için olduğundan daha önemlidir.
- Erkek öğrencilerin, erkek hemşirelerin hemşire yöneticisi olması gerektiği ifadesine katılım oranı kadın öğrencilerden yüksektir.
- Erkek öğrencilerin, erkek hemşirelere hemşire dışında bir unvan verilmesi gerektiğini düşünme oranı kadın öğrencilerden yüksektir.
- Erkek hemşirelerin erkeklerin hemşirelik yapmasının mesleğin daha saygın olmasını sağlayacağını düşünme oranı kadın öğrencilerden yüksektir.
- Erkek öğrencilerin, erkek hemşirelerin uzmanlık alanlarının kadınlardan farklı olması gerektiğini düşünme oranı kadın öğrencilerden yüksektir.
- Erkek öğrencilerin belirli bir cinsiyetin daha iyi hemşirelik yapacağını düşünme oranı kadın öğrencilerden yüksektir.
- Kadınların ücretli bir işte çalışması gerektiğini düşünme oranı erkek öğrencilerde kadın öğrencilerden düşüktür.
- Geleneksel olarak belirli bir cinsiyetle ilişkilendirilen meslekleri (çocuk bakıcısı, temizlikçi, sekreter gibi) diğer cinsiyetin de yapabileceğini düşünme oranı erkek öğrencilerde kadın öğrencilerden daha yüksektir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırma lisans düzeyinde eğitim alan hemşirelik öğrencileriyle sınırlıdır. Bulgular çalışmakta olan hemşirelere genellenemez. Çalışmakta olan hemşireler içinde yasal değişiklik öncesi sağlık memuru olarak çalıştığı halde değişiklik sonrası hemşire kadrosuna atanan erkek hemşireler ya da sağlık meslek lisesi veya ön lisans düzeyinde eğitim almış olan kadın hemşireler de vardır ve sonuçlar bu gruplara genellenemez. Çalışma tahmine yönelik değildir, mevcut durumun betimlenmesine yöneliktir.

Bulgular

Örneklemin Genel Özellikleri

Örneklemdeki erkek öğrencilerin yaş ve gelir ortalamaları ile kırsal alanda doğma oranı kadın öğrencilerden yüksek, anne ve babalarının eğitim düzeyi ise kadın öğrencilerden düşüktür. Tablo 1'de görülebileceği gibi erkeklerin köyde doğma oranları da annesi okuryazar olmayanların oranları da kadınların beş katıdır. Kısmen bu durumun bir sonucu olarak, kadın öğrenciler içinde Anadolu Lisesi mezunu olanların oranı erkeklerden fazladır (bkz.Tablo 1). Örneklemde yer alan öğrencilerin üçte ikisi Anadolu Lisesi veya Anadolu öğretmen lisesi mezunudur, bu oran hemşirelik öğrencileri üzerine yapılan diğer çalışmalarda (Koç vd., 2010a, Koç vd., 2010b; Çınar vd., 2011; Baran vd., 2014) da gösterildiği gibi hemşirelik öğrencilerinin giderek daha nitelikli eğitim kurumlarından geldiğini göstermektedir. Bununla beraber örneklemdeki erkek öğrencilerin Anadolu Lisesi mezunu olma oranları kadın öğrencilerden düşüktür.

Tablo 1: Örneklemin demografik ve ekonomik özellikleri

	Erkek n=85	Kadın n=147
Yaş		
Aritmetik ortalama	21,35	20,19
En düşük ve en yüksek değer	19-29	17-35
Standart sapma	,210	,155
Aylık kişisel gelir (TL)		
Aritmetik ortalama	326,71	314,86
En düşük ve en yüksek değer	0-2000	0-2100
Standart sapma	33,989	34,934
Aylık hane geliri (TL)		
Aritmetik ortalama	753,41	614,58
En düşük ve en yüksek değer	200-3000	100-2500
Standart sapma	54,698	34,934
Doğum yeri, %		
Köy	18	7
Kasaba-ilçe	44	39
Kent merkezi	38	54
Toplam	100	100
Anne eğitim düzeyi, %		
Okuryazar değil	22	4
Diplomasız okuryazar	4	5
İlkokul mezunu	52	57
Ortaokul mezunu	7	12
Lise mezunu	14	18
Lisans mezunu	0	3
Lisansüstü mezunu	1	1
Toplam	100	100
Baba eğitim düzeyi, %		
Okuryazar değil	8	2
Diplomasız okuryazar	0	2
İlkokul mezunu	37	36
Ortaokul mezunu	21	18
Lise mezunu	15	29
Lisans mezunu	17	12
Lisansüstü mezunu	2	1
Toplam	100	100
Mezun olunan lise türü, %		
Sağlık meslek lisesi	2	17
Genel lise	31	12
Anadolu Lisesi	49	65
Anadolu öğretmen lisesi	7	5
Diğer	11	1
Toplam	100	100

Erkek hemşirelik öğrencilerinin kadın hemşirelik öğrencilerine oranla toplumun daha dezavantajlı bir kesiminden gelmeleri, aynı statü grubunu paylaşan erkek ve kadınlar arasında erkeklerin hemşireliği tercih etmediğinin bir göstergesidir. Diğer bir deyişle meslek tercihi sürecinde kadınların hemşireliği tercih ettiği ailelerdeki erkekler hemşireliği tercih etmemekte, daha düşük eğitim düzeyine sahip olan ve ağırlıkla kırsal kökenli ailelerdeki erkekler hemşireliği tercih etmektedir. Bu bağlamda erkeklerin hemşirelik mesleğini cinsiyetsiz meslek olarak gördükleri için ve tamamen bağımsız olarak tercih ettiklerini düşünmek yanıltıcı

olacaktır. Her ne kadar erkek öğrenciler tercihlerini bilinçli bir şekilde yapıyor olsalar da kadın öğrencilerle aynı statü grubunu paylaşmaları halinde aynı tercihi yapacaklarına dair bir işaret yoktur.

Meslek seçme süreci

Erkek ve kadın öğrencilerin meslek seçme süreçleri büyük oranda benzeşmektedir, her iki grubun da büyük çoğunluğu için hemşirelik en çok istenen bölüm olmasa da ilk sıralarda tercih edilmektedir. Hemşirelik eğitimi alan ilk erkek öğrenciler üzerine 2004 yılında tamamlanan bir çalışmada (Baykal vd., 2010) öğrencilerin bölümü büyük ölçüde bilinçsiz ve tesadüfi olarak seçtikleri görülürken ilerleyen yıllarda yapılan çalışmalarda erkek hemşirelik öğrencilerinin yaklaşık yarısının bölümü ilk beş sırada tercih ettikleri (Koç vd.,2010; Çınar vd., 2011) görülmüştür. Bu çalışmada da benzer şekilde erkek öğrencilerin de kadın öğrencilerin de büyük ölçüde bilinçli tercihler yaptıkları ve yaklaşık beşte dördünün hemşireliği ilk beş sırada tercih ettiği görülmektedir.

Cinsiyet ile mesleği tercih nedeni ($X^2(3)$, n=232)=9,19, $p \leq .01$) ve kolay atamanın meslek seçiminde etkisi ($X^2(4)$, n=232)=9,16, $p \leq .05$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Erkek öğrenciler için istihdam garantisi ve çalışma hayatına hızla başlama, kadınlar için olduğundan daha etkili olmuştur (bkz. Tablo 2). Erkek öğrencilerin tercih nedeni büyük ölçüde yüksek işsizlik oranlarına ve işgücü piyasasında düşük ücretli ve güvencesiz işlerin fazla olmasına bağlı görünmektedir. Erkek öğrencilerin neredeyse beşte dördü için kolay atanacak olmak mesleği seçerken en önemli etkendir, bu bulgu, erkek hemşirelik öğrencilerinin mesleği ağırlıkla iş olanakları nedeniyle tercih ettiklerini gösteren diğer çalışmaların (Kahraman vd., 2015; Yılmaz ve Karadağ, 2011; Koç vd.,2010; Çınar vd., 2011; Demiray vd., 2013) bulgularıyla paraleldir.

Tablo 2: Meslek seçimi sürecine dair değişkenlerin cinsiyetle ilişkisi *

%	Erkek n=85	Kadın n=147
Hemşireliği tercih etme nedeniniz nedir? **(χ^2_{test} (3)=9.19, p≤.01)**		
Kolay atama / İş olanakları	61	40
İnsanlara yardım etmek	18	33
Puan zorunluluğu / Aile baskısı	20	22
Diğer	1	5
Toplam	100	100
Kolay atama/iş olanakları bu mesleği seçmenizde ne derece etkili oldu? **(χ^2_{test} (4)=9.16, p≤.05)**		
Birinci sırada	79	64
Daha alt sırada	21	36
Toplam	100	100
Hemşirelik bölümüne isteyerek mi geldiniz? **(χ^2_{test} (2)=1.38, p ≥.05)**		
Evet, en çok istediğim bölüm buydu	11	16
En çok istediğim bölüm değildi ama isteyerek geldim	59	57
İstemiyordum, puanım buraya yettiği için geldim	30	27
Toplam	100	100
Hemşirelik bölümü kaçıncı tercihinizdi? **(χ^2_{test} (24)=24.94, p ≥.05)**		
İlk beş tercih arasında	79	77
Daha sonraki tercihlerde	21	23
Toplam	100	100
Üniversiteye giriş sadece isteğe bağlı olsaydı hangi bölümü tercih ederdiniz? **(χ^2_{test} (34)=60.95, p≤.01)**		
Mühendislik	25	7
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon /Diyetetik ve Beslenme	15	22
Tıp	22	21
Mimarlık	9	18
Sosyal Bilimler ve Sahne Sanatları	10	15
Öğretmenlik	4	10
Harp/Polis Akademisi	7	1
Hemşirelik	2	6
Diğer	6	0
Toplam	100	100
Bu mesleği seçtiğinizde yakınlarınızdan olumsuz tepkiler aldınız mı? **(χ^2_{test} (1)=8.31, p≤.01)**		
Evet aldım	54	35
Hayır almadım	46	65
Toplam	100	100

* Tabloda verilen istatistikler ki kare (χ^2_{test}) testi sonuçlarıdır.

Öğrencilere üniversite giriş sınav puanı gibi sınırlılıklar olmasaydı hangi mesleği tercih edecekleri sorulduğunda ideallerindeki mesleklerin cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir. Erkek öğrenciler mühendislik, polislik, askerlik gibi erkek yoğun olan ve eril kabul edilen meslekleri kadınlardan daha yüksek oranda, öğretmenlik, hemşirelik, diyetetik ve beslenme gibi meslekleri ise kadınlardan daha düşük oranda tercih etmektedirler. Bu bulgu, meslek tercihi sürecini biraz daha aydınlatmakta, erkek öğrenciler için tamamen kendilerine bağlı olsa tercih etmeyecekleri hemşirelik mesleğinin işsizlik baskısı ve bir an önce ücretli bir işte çalışma gerekliliği sonucunda seçildiğini göstermektedir. Üstelik Tablo 2'de görülebileceği gibi erkek öğrencilerin yarısından fazlası meslek tercihleri nedeniyle çevrelerinden, ağırlıkla erkeklik kimliğiyle ilişkili olumsuz tepkiler almışlardır. Şu halde hemşireliğin hegemonik maskülen kimliği zedeleyebilecek ögeleri olduğu görülse bile bu ihtimal, özellikle kırsal alanda düşük gelir düzeyine sahip ailelerde büyüyen erkekler için yine

erkeklik kimliğiyle yakından ilişkili olan işsiz kalma ihtimaline göre daha başa çıkılabilir bir sorun olarak görülmektedir.

Öğrencilerin hemşirelik mesleğini seçtiklerinde ailelerinden ya da arkadaşlarından olumsuz tepkiler alıp almamaları cinsiyetle ilişkilidir ($X^2(1)$, n=232)=8,31, p≤.01). Kadınların yaklaşık üçte ikisi (%35), erkeklerin ise yarısından fazlası (%54) olumsuz tepkilerle karşılaşmışlardır. Kadın öğrencilere verilen tepkiler ağırlıkla kadının anne ve ev kadını rolünü vurgulayan yorumlardır ve ücretli bir işte çalışmanın kadını ev içi sorumluluklarından kurtarmadığının işaretleridir. Aşağıdaki bazı yanıtlarda görüldüğü gibi bir mesleğin kadın için uygun olup olmamasında kadının geceleri evinde olması, zamanını ailesiyle geçirmesi ve çocuk büyütmesi gibi ataerkil öncelikler önem kazanmaktadır:

"Gece nöbetlerinden dolayı istemediler. Bir de halkın gözünde önemsiz bir meslek olarak görüldüğü için istemediler." (Kadın, kent merkezi doğumlu, anne diplomasız okuryazar, baba ilkokul mezunu)

"Çok zor bir meslek olduğunu, bir kadın için daha da zor olduğunu, hemşirelik yerine öğretmenlik seçmem gerektiğini söylediler" (Kadın, kent merkezi doğumlu, anne ve baba ortaokul mezunu)

"... Çok yorucu, tatili olmayan, insanı yıpratan, ailenle az vakit geçirmene sebep olan bir meslek olarak anlattılar." (Kadın, kent merkezi doğumlu, anne ortaokul, baba ilkokul mezunu)

"...İleride evlendiğimde çocuğum olduğunda çok zor olacağını söylediler" (Kadın, kent merkezi doğumlu, anne ve baba ilkokul mezunu)

Diğer taraftan erkek öğrencilere yönelik olumsuz tepkiler, aşağıda bazı örnekleri görülebileceği gibi, hemşireliğin kadınlıkla özdeşleştirilmesinden kaynaklanan alaycı ve rahatsız edici tepkilerdir:

"Babamdan geldi ilk tepki, hemşirelik adı mı olurmuş, senin adına yakışan bu mu diye. O da toplum baskısından korkmuş gibi geldi." (Erkek, kasaba doğumlu, anne okuryazar değil, baba ortaokul mezunu)

"Hemşire hanım diye dalga geçtiler. Kadın mesleği mi yapacaksın dediler. Hâlâ da bu tarz davranışlar olabiliyor ama artık alışıyor insan" (Erkek, ilçe doğumlu, anne ilkokul, baba lise doğumlu)

"Amcamlar dalga geçip durdu. Özellikle sonda takma konusunda. Maşallah her şeyi biliyorlar." (Erkek, ilçe doğumlu, anne ilkokul, baba ortaokul mezunu)

"Hemşireliği kazandığımı duyunca abim kadın dedi bana" (Erkek, köy doğumlu, anne okuryazar değil, baba ilkokul mezunu)

"Erkeklik gururumdan bahsedenler oldu, hemşireleri porno yıldızı olarak tanımlayanlar oldu ... (Erkek, köy doğumlu, anne ilkokul, baba ortaokul mezunu)

"Alay edenler oldu, dantelli külot hediye edeceğini söyleyenler bile oldu" (Erkek, köy doğumlu, anne ilkokul, baba ortaokul mezunu)

Erkeklere verilen tepkilerde öne çıkan iki noktadan ilki, kadınlarda olduğu gibi ev içi rollerinin çalışma yaşamını etkilememesi, ikincisi de 'kadın mesleği' ile ima edilen vasıfsızlık göndermesidir. Erkek öğrencilerin aldığı bu olumsuz tepkiler, bir 'kadın mesleğini', yani erkek yoğun mesleklere göre daha az vasıf gerektiren ve statüsü ve geliri de daha düşük olan bir mesleği, kadınlara ait bir statüyü seçen erkeklerin toplumda "anomali" olarak görüldüğü (Battice, 2000) iddiasını desteklemektedir.

Mesleğe dair genel düşünceler

Öğrencilere açık uçlu olarak hemşirelik mesleğinin en iyi ve en kötü/zor yönlerinin neler olduğu sorulmuş, Tablo 3'te görülebileceği gibi mesleğin iyi yönü konusundaki düşüncelerin cinsiyetle ilişkili olduğu ($X^2(3)$, n=232)=15,83, p≤.01), kötü yönleri konusundaki düşüncelerin ise cinsiyetle ilişkili olmadığı ($X^2(6)$, n=232)=6,25, p≥05) gözlenmiştir. Hem erkek hem de kadın hemşirelik öğrencileri için hemşireliğin en iyi tarafı insanlara yardım etmekten kaynaklanan manevi tatmindir, bununla birlikte kadınların yaklaşık dörtte üçü (%73), erkeklerin ise yarısından biraz fazlası (%52) bu yanıtı vermiştir (bkz. Tablo 3). Az sayıda da olsa mesleğin hiçbir iyi yönü olmadığını düşünen öğrenciler vardır ve bu görüş ağırlıkla erkek öğrencilerden gelmektedir. Bu bulgular meslek seçme tercihlerinde elde edilen bulguları desteklemektedir, meslek tercihi aşamasında tercihlerini istihdam olanaklarına göre yapan erkek öğrencilerin yaklaşık üçte biri, mesleki eğitime başladıktan sonra da mesleğin en iyi yönü olarak istihdam olanaklarını görmektedirler. Kısacası mesleğin ekonomik kazanımları erkek öğrenciler için kadın öğrenciler için olduğundan daha önemlidir. Mesleğin en zor yönleri ise her iki cinsiyet için de gece çalışma, uzun saatler çalışma ve nöbetlerden oluşan çalışma koşullarıdır. Bununla birlikte doktorların kötü davranışları, psikolojik yıpranma ve hasta ve hasta yakınlarının tavırları, erkek öğrenciler için kadınlara oranla daha az önemli sorunlardır. Bu durum öğrencilerin aile sembolizmi içinde doktora tabi hemşire imgesinin daha çok kadın hemşireler için geçerli olduğunu düşünmelerinden kaynaklanıyor olabilir, erkek öğrenciler kendilerinde bu sorunlarla başa çıkacak eril bir otorite kaynağı görmekte ve bu sorunlardan ötürü psikolojik olarak kadınlar kadar yıpranmayacaklarını öngörmektedirler.

Tablo 3: Meslekle ilgili düşüncelerin cinsiyetle ilişkisi *

%	Erkek n=85	Kadın n=147
Sizce hemşirelik mesleğinin en iyi yönü nedir? (χ^2_{test} (3)=15.83, p≤.01)		
Kolay atama ve iş garantisi	31	24
İnsanlara yardım etmekten kaynaklanan manevi tatmin	52	73
Hiçbir iyi tarafı yok	9	1
Diğer	8	2
Toplam	100	100
Sizce hemşirelik mesleğinin en kötü/zor yönü nedir? (χ^2_{test} (6)=6.25, p ≥.05)		
İş saatleri / nöbetler	34	35
Hasta ve hasta yakınlarının tavırları	13	18
Psikolojik yıpranma	13	16
Meslektaşlarla yaşanan sorunlar	15	9
Beden temizliği yapmak zorunda olmak	9	9
Doktorların kötü davranışları	5	9
Diğer	11	4
Toplam	100	100

* Tabloda verilen istatistikler ki kare (χ^2_{test}) testi sonuçlarıdır.

Öğrencilerden açık uçlu bir soruyla bir hemşirenin yaptığı işleri tarif etmeleri istenmiş, örneklem geneli büyük çoğunlukla eğitim ve danışmanlığı da içeren bütüncül görev tanımları yapmışlardır. Erkek ve kadın öğrencilerin yanıtları arasında küçük fakat önemli bir farklılık olduğu görülmüştür. Eğitim ve danışmanlık içeren bütüncül tanımlar erkeklerde %73, kadınlarda %67; hemşireliği iğne ve pansuman yapma, serum verme gibi teknik işlerle sınırlayan tanımlar erkeklerde %12, kadınlarda %7; doktorun verdiği talimatları uygulama üzerinden ifade ederek tabiiyet vurgulayan tanımlar erkeklerde %9, kadınlarda %15; hastayla kurulan iletişim ve etkileşime değinen tanımlar erkeklerde %6, kadınlarda %11 oranında görülmüştür. Fark çok büyük olmamakla

birlikte erkek öğrencilerin hemşireliği teknik ve idari işlerle ilişkilendirme eğilimi kadın öğrencilerden yüksek, doktora tabiiyetini ve hastalarla etkileşimini vurgulama eğilimi kadın öğrencilerden düşüktür. Bu bulgu erkek hemşirelik öğrencilerinin (Bang, 2011) ve erkek hemşirelerin (Herakova, 2012) görevlerini insan yönelimli değil, görev yönelimli olarak tanımladıkları yönündeki bulguyla paraleldir ve erkek öğrencilerin meslek içinde doktora tabi olma veya duygusal emek gibi kadınsılıkla daha çok ilişkilendirdikleri alanları dışarıda bırakarak hemşireliği eril bir bağlama oturtmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Hemşirelik mesleğinin cinsiyetle ilişkisine dair görüşler

Cinsiyetten bağımsız olarak örneklemin büyük çoğunluğu hemşireliğin kadın mesleği olduğu yönündeki geleneksel kanıya karşı, erkeklerin hemşirelik yapması gerektiğini ve erkek hemşirelerin sayısının artması gerektiğini düşünmektedir (bkz. Tablo 4). Bununla beraber Tablo 4'te görülebileceği gibi "*Erkek hemşireler çocuk servislerinde çalışmamalıdır*" ($X^2(2)$, n=232)=12,00, p≤.01); ve "*erkek hemşirelerle kadın hemşirelerin uzmanlık alanları birbirinden farklı olmalıdır*" ($X^2(2)$, n=232)=11,81, p≤.01) ifadelerine katılım düzeyi cinsiyetle ilişkilidir ve bu ifadelere erkeklerin katılım oranı kadınlarınkinden yüksektir. Diğer bir deyişle örneklemin çoğunluğu meslekte çalışma alanlarının cinsiyete göre düzenlenmesi gerektiğini düşünmemekle birlikte cinsiyet eşitliği bakımından kadınlar erkeklerden daha eşitlikçidir.

Erkek hemşirelik öğrencileri, kadınlara oranla meslek ile cinsiyet arasında daha fazla ilişki kurmaktadır. Bu durumun göstergelerinden biri, kadınların mı erkeklerin mi daha iyi hemşire olacağı sorusuna verilen yanıttır. Burada önemli olan öğrencilerin hangi cinsiyetin lehine düşündükleri değil, mesleki vasıfları herhangi bir cinsiyetle ilişkilendirip ilişkilendirmedikleridir. Örneklemdeki erkeklerin %42'si, kadınların ise %23'ü belirli bir cinsiyetin daha iyi hemşire olacağı yanıtını vermiştir (bkz. Tablo 4). Erkek öğrencilerin önemli bir bölümünün erkeklerin daha iyi hemşirelik yapacağını düşünmesi, Philips ve Taylor'un (1984:63) vurguladığı gibi, erkekler için işi yapanın cinsiyetinin işin kendisinden daha ön planda olduğunu göstermektedir. Erkeklerin kadınlardan daha rasyonel olduğu ve vasıflarının da daha kıymetli olduğu yönündeki ataerkil varsayım erkek öğrenciler tarafından kadınlara göre çok daha fazla benimsenmiş görünmektedir. Üstelik yarısından fazlası meslek seçimi nedeniyle cinsiyet şakalarına ya da rahatsız edici tepkilere maruz kalan erkek öğrencilerin hiçbirinin toplumun erkek hemşireleri yadırgamasını erkek hemşirelerin kadın meslektaşlarına göre bir dezavantaj olarak değerlendirmemesi ve neredeyse yarısının erkek hemşirelerin kadın hemşirelere göre hiçbir dezavantajlarının olmadığını belirtmesi de bunu desteklemektedir.

"Erkek hemşireler hemşire yöneticisi olmalıdır" ($X^2(2)$, n=232)=62,23, p≤.01) ifadesine katılım düzeyinin cinsiyetle ilişkili olduğu gözlenmiştir. Erkek öğrenciler bu ifadeye kadınlara oranla 5 kat daha fazla katılmaktadır (bkz. Tablo 4). Hemşirelik öğrencileri üzerine yapılan diğer çalışmalarda da erkek hemşirelik öğrencilerinin mezun oldukları zaman yönetici olarak çalışmak istedikleri (Baykal vd., 2011; Temel ve Karabulut. 2009; Koç vd., 2010; Evans, 1997) ve bu oranın kadın hemşirelik öğrencilerinde daha düşük olduğu (Özdemir vd., 2008) ortaya konmuştur. Erkek öğrencilerin yöneticilik konusundaki düşünceleri, işgücü piyasasındaki dikey ayrımlaşmaya (Cockburn, 1988), yani aynı meslekteki kadınların erkeklere göre daha düşük konumlarda ve erkeklere tabi olarak çalışmalarına işaret etmektedir. Erkekliğin üstünlük ile bir tutulmasının izini Pisagorculara kadar süren Lloyd'un (1993:132) belirttiği gibi, değerli sayılan her şey erkeklikle özdeşleştirilmiş, besleyip büyütme ve duygular kadınsı özellikler olarak kabul edilirken saldırganlık ve akıl erkekliğe özgü varsayılmış ve "*rasyonelite, kadınlığın aşılması olarak kavranılmıştır*". Bu çerçevede bir yandan erkeklerin mesleğe girmesinin mesleğin saygınlığını artıracağını, diğer yandan erkek hemşirelerin hemşire yöneticisi olması gerektiğini savunan erkek öğrencilerin meslek tahayyülleri, duygusal ve irrasyonel kadın hemşirelerin erkek otoritesine tabi olacakları, böylece disipline edilecekleri ve meslek içinde erkeklere özgü olan bilim ve rasyonelliğin öne çıkacağı bir manzarayı içermektedir.

"Erkek hemşirelere hemşirelikten başka bir unvan verilmelidir" ($X^2(2)$, n=232)=65,55, p≤.01) ifadesine katılım da cinsiyetle ilişkidir. Erkek hemşirelere farklı bir unvan verilmesi gerektiğini düşünen erkek öğrencilerin oranı aynı fikirdeki kadın öğrencilerin 6,5 katıdır. Bu bulgu literatürdeki bulgularla paraleldir, yalnızca erkek öğrencilerin örnekleme alındığı bir çalışmada (Demiray vd., 2013) öğrencilerinin %64'ü erkek hemşirelere hemşirelik dışında bir unvan verilmesi gerektiğini düşünürken hem kadın hem erkek öğrencilerin örnekleme dahil olduğu bir diğer çalışmada (Baran vd., 2014) bu oran %51'e gerilemektedir. Örneklemde hem erkek hem de kadın öğrencilerin büyük kısmı hemşireliğin kadın mesleği olduğuna dair önyargıya karşı çıkmakta

ve her iki cinse de uygun bir meslek olduğunu düşünmektedir. Hemşireliğin her iki cinse de uygun olduğunu düşünme oranı, bazı diğer çalışmalara (Kahraman vd., 2015; Koç vd.2010 a, Koç vd.2010b; Özdemir vd., 2008) paralel olarak bu çalışmada da erkek öğrencilere oranla kadın öğrencilerde daha yüksektir.

"*Erkeklerin hemşirelik yapması mesleğin daha saygın olmasını sağlar*" ($X^2(2)$, n=232)=12,30, p≤.01) ifadesine katılımın da cinsiyetle ilişkili olduğu gözlenmiştir. Kadınlar mesleğin saygınlığının artırılmasında erkeklerin mesleğe girmesinin rolünü erkekler kadar fazla görmemektedirler, kadınların yarısından biraz fazlası (%53) erkeklerin mesleğin saygınlığını artıracağını düşünürken bu oran erkeklerde %76'ya yükselmektedir. Hemşirelik öğrencileri üzerine yapılan diğer çalışmalarda da erkek hemşirelerin mesleğin imajını ve statüsünü güçlendireceklerini düşünen erkek öğrencilerin oranları yüksekken (Yılmaz ve Karadağ, 2011; Koç ve 2010a) kadın öğrencilerde bu oranın gerilediği (Koç vd.2010b; Özdemir vd., 2008) görülmektedir. Bu bulgu erkek öğrencilerin vasıf, meslek ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi ataerkil bir zeminde kurduğunu göstermekte ve hemşireliğin düşük ücretli ve statülü bir iş olmasının hemşirelerin kadın olmasından, mesleğin cinsiyete özgü olmasından kaynaklandığını savunan Turner'ı (2011:173) haklı çıkarmaktadır. Ancak bu saygınlığın kadın hemşirelerin bazı sıkıntılarını ortadan kaldıracağı şüphelidir. Örneğin "*erkek hemşirelerin sayısı artarsa medyadaki seksi hemşire imajı kırılır*" ifadesine katılımla cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($X^2(2)$, n=232)=,02, p≥.05), bu ifadeye katılım oranı kadın ve erkeklerde eşittir (bkz. Tablo 4); erkekler, kendilerinin mesleğe katılmasıyla birlikte mesleğin saygınlığının artacağına %75 oranında inansalar da, kadın hemşirelere yönelik bir olumsuzluk olarak görülebilecek olan medyadaki seksi hemşire imajının kırılmasında bir rol oynayacaklarına daha düşük oranda inanmaktadırlar. Yine bu bulgu da erkeklerin mesleğe girerek mesleği bir kadın mesleği olmaktan çıkartacakları, dolayısıyla daha yüksek statülü kılacakları, ancak bu yüksek statünün mesleği icra etmeye devam eden kadınlar açısından bir kazanım sağlamayacağına işaret etmektedir. Bu bulgu, erkeklerin mesleğe girişinin mesleğin cinsiyetsizleşmesini değil, erkeklerin meslek içinde kendileri için bir eril alan yaratmalarını sağlayacağına işaret etmektedir. Diğer taraftan '*hemşireye şiddet gösteren hastalar kadın hemşireden çok erkek hemşireye şiddet gösterir'* ($X^2(2)$, n=232)=8,04, p≤.05) ve '*erkek hemşireler hastalara söz geçirme konusunda kadın hemşirelere göre daha avantajlıdır*' ($X^2(2)$, n=232)=21,63, p≤.01) ifadelerine katılım düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki vardır, her iki ifadeye de erkekler kadınlardan daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar. Bu veriler erkek öğrencilerin erkekleri otoriterlikle ve riskle ilişkilendirdiklerini göstermektedir, bu durumda meslekte erkeklerin artıracağı öngörülen saygınlığın temelinde erkek iktidarının bulunduğu açıktır. Buna rağmen erkek öğrenciler, kadın hastalara dokunurken hastalarla baş başa olmamaları gerektiğine ve tacizle suçlanma ihtimali söz konusu olduğunda erkek hemşirelerin daha hassas bir durumda olduklarına da kadın öğrencilerden daha yüksek oranda katılmaktadırlar (bkz. Tablo 4). Bu ifadeler toplumsal cinsiyet rolleri ile meslek rolleri arasında bir çatışma olduğunu göstermektedir. Bu çatışma toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının genel varsayımlarıyla da desteklenmektedir, örneğin meslek için önemli bir vasıf olan el becerisi konusunda erkeklerin dezavantajlı olduğuna yönelik ifadeye erkekler kadınların iki katından daha fazla katılmaktadır ($X^2(2)$, n=232)=5,95, p≤.05). Dolayısıyla her ne kadar hemşireliğin kadın mesleği olduğu yönündeki cinsiyetçi önyargıya katılmasalar da erkek hemşireler için mesleğin icrası sırasında cinsiyetle ilgili konular kadın hemşireler için olduğundan daha önemlidir.

Erkeklerin hemşirelik yapması gerektiği konusunda erkek ve kadın öğrencilerin yanıtları birbirine çok yakındır, ancak erkek hemşirelerin sayısının artması gerektiğine erkekler kadınlardan daha fazla katılmaktadır (bkz. Tablo 4). Bu sorunun ardından bu konudaki düşüncelerinin nedenleri sorulduğunda kadın öğrenciler erkek hemşirelerin *"kadınların çalışmasının uygun olmadığı yerlerde", "köylerde, uzak yerlerde", "kadın hemşire sayısının yetersiz olduğu yerlerde"* çalışmaları gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu önemli bir bulgudur, çünkü her ne kadar hemşireliği bir kadın mesleği olarak görmeseler de kadın hemşirelik öğrencilerinin de hemşireliği *öncelikle* kadınların alanı olarak gördüklerini ve erkek hemşireleri bir pozitif ayrımcılık çerçevesinde destekliyor olabileceklerini göstermektedir.

Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla erkeklik ve yöneticilik arasında daha fazla ilişki kurması, hemşirelik dışında bir unvanı gerekli görmesi ve mesleğin teknik ve idari kısımlarını vurgulamaları, erkeklik algılarını korumaya yönelik tepkinin de bir parçasını oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalar kadın yoğun mesleklerde çalışan erkeklerin kadınların üstlendiği bir rolü üstlenmeleri ve düşük statülü bir mesleği seçmeleri nedeniyle erkekliklerinin sorgulandığını ve eşcinsel olarak etiketlenebildiklerini (Wingfield, 2009; Evans, 2002) göstermektedir. Erkeklerin bu duruma verdikleri tepkilerden bazıları mesleğin kendisinden çok kariyer olanaklarına odaklanmak (Williams, 1995), mesleği daha erkeksi bir şekilde tanımlamak, hatta mesleğe yeni bir

unvan aramak (Pringle, 1993) ve mesleğin teknik, fiziksel ve idari yönleri gibi daha erkeksi addedilen alanlarda uzmanlaşmaktır (Fisher, 2009; Lupton, 2000; Williams, 1995). Örneklem genelinde erkek hemşirelerin cinsel yönelimine ilişkin önyargılar yaygın değildir, ama erkek öğrencilerin erkeklerin hemşire yöneticisi olması ve hemşireden farklı bir unvan taşıması gerektiğine kadınlardan daha fazla katılması ve mesleğin teknik, idari ve eğitimsel alanlarını kadınlardan daha fazla vurgulaması, hemşirelik mesleğin erkeksi olmadığını düşündükleri taraflarından kaçınmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Hemşirelikte cinsiyete bağlı avantaj ve dezavantajlar konusunda düşünceler

Tablo 4: Hemşirelik mesleğinin cinsiyetle ilişkisine dair görüşlerin cinsiyetle ilişkisi *

					Erkek %				Kadın %			
	n	χ^2_{test}	Sd	p	Katılıyor	Katılmıyor	Fikri yok	Toplam	Katılıyor	Katılmıyor	Fikri yok	Toplam
Hemşirelik kadın mesleğidir	232	3,11	2	≥.05	8	88	4	100	4	95	1	100
Erkek ve kadın hemşirelerin uzmanlık alanları farklı olmalıdır	232	11,81	2	≤.01	26	66	8	100	10	84	7	100
Erkek hemşireler kadın doğum servisinde çalışmamalıdır	232	2,33	2	≥.05	41	50	9	100	32	60	8	100
Erkek hemşireler çocuk servisinde çalışmamalıdır	232	12,00	2	≤.01	11	80	9	100	3	95	2	100
Erkek hemşirelere hemşire dışında bir unvan verilmelidir	232	65,55	2	≤.01	59	32	9	100	9	80	11	100
Erkek hemşireler hemşire yöneticisi olmalıdırlar	232	62,23	2	≤.01	56	27	17	100	11	77	12	100
Erkeklerin hemşirelik yapması mesleğin daha saygın olmasını sağlar	232	12,30	2	≤.01	76	14	10	100	53	33	14	100
Hemşireye şiddet gösteren hastalar kadın hemşireden çok erkek hemşireye şiddet gösterir	232	8,04	2	≤.05	29	54	18	100	14	69	18	100
Erkek hemşirelerin sayısı artarsa kadın hemşireler iş bulmakta zorlanır	232	5,33	2	≥.05	23	64	13	100	12	77	12	100
Erkek hemşirelerin sayısı artarsa medyadaki seksi hemşire imajı kırılır	232	,02	2	≥.05	60	26	14	100	60	25	15	100
Erkek hemşireler hastalara söz geçirme konusunda kadın hemşirelere göre daha avantajlıdır	232	21,63	2	≤.01	58	29	13	100	34	60	6	100
Kadın hemşireler erkek hemşirelere göre hastalarla daha iyi anlaşır	232	7,22	2	≤.05	18	68	14	100	34	53	13	100
İğne ve benzeri uygulamalarda erkek hemşirelerin eli kadın hemşireler kadar hafif olamaz	232	5,95	2	≤.05	19	74	7	100	8	85	7	100
Erkek hemşireler kadın hastalara dokunurken yanlış şeyler düşünebilirler	232	,52	2	≥.05	16	74	11	100	14	70	14	100
Erkek hemşireler kadın hastalara dokunurken odada baş başa olmamalıdır	232	2,38	2	≥.05	24	68	8	100	16	71	12	100
Erkek hemşirelerin hastalar tarafından tacizle suçlanma ihtimali kadın hemşirelerden fazladır	232	2,22	2	≥.05	62	21	17	100	57	30	13	100
Erkek hemşirelerin eşcinsel olma ihtimali yüksektir	232	3,31	2	≥.05	8	74	18	100	9	82	10	100
	n	χ^2_{test}	Sd	p	Evet	Hayır	Fikri yok	Toplam	Evet	Hayır	Fikri yok	Toplam
Erkekler hemşirelik yapmalı mıdır?	232	1,77	2	≥.05	96	3	1	100	97	3	0	100
Erkek hemşirelerin sayısı artmalı mıdır?	232	2,55	2	≥.05	80	6	14	100	73	12	15	100
Kızınızın hemşire olmasını ister misiniz?	232	1,38	2	≥.05	29	51	20	100	27	58	15	100
Oğlunuzun hemşire olmasını ister misiniz?	232	2,28	2	≥.05	31	46	23	100	27	56	16	100
	n	χ^2_{test}	Sd	p	Erkekler	Kadınlar	Fark etmez	Toplam	Erkekler	Kadınlar	Fark etmez	Toplam
Erkekler mi kadınlar mı daha iyi hemşire olur?	232	35,55	2	≤.01	34	8	58	100	5	18	77	100

*Tabloda verilen istatistikler ki kare (χ^2_{test}) testi sonuçlarıdır.

Örnekleme erkek hemşirelerin kadın hemşirelere göre avantajlarının ve dezavantajlarının neler olduğu soruları açık uçlu olarak sorulmuş, yanıtlar benzerliklerine göre kategorize edilmiştir. Erkek hemşirelerin dezavantajları konusundaki görüşler cinsiyetle istatistiksel olarak ilişkilidir ve toplumun erkek hemşireleri yadırgadığına dair yanıtların yalnızca kadın öğrencilerden gelmesi (bkz.Tablo 5) oldukça ilginçtir. Erkeklerin yarısına yakını erkek hemşirelerin kadın hemşirelere göre hiçbir dezavantajı olmadığını düşünürken kadınların sadece dörtte biri bu görüştedir.

Tablo 5: Meslekte cinsiyete bağlı avantaj ve dezavantajlara ilişkin görüşler*

%	Erkek n=85	Kadın n=147
Erkek hemşirelerin kadın hemşirelere göre avantajları nelerdir? (χ^2_{test} (6)=7.42, p≥.05)		
Fiziksel güç açısından avantajlılar	35	44
Duygusal açıdan avantajlılar (Soğukkanlı olmaları, duygularını kontrol etmeleri)	11	12
Hem fiziksel güç hem de duygusal açıdan avantajlılar	23	11
Daha otoriter olmaları, hastalar tarafından daha çok saygı görmeleri	18	16
Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle nöbet ve fazla mesai konularında avantajlılar	4	5
Diğer	3	7
Hiçbir avantajları yok	7	5
Erkek hemşirelerin kadın hemşirelere göre dezavantajları nelerdir? (χ^2_{test} (6)=33.14, p≤.01)		
Hastalarla iletişim ve empati kuramıyorlar	4	10
Kadın hastalarla iletişim ve ilişkileri zor oluyor	15	15
Toplum erkek hemşireleri yadırgıyor	0	23
Teknik hemşirelik vasıfları kötü (titizlik, temizlik, çabukluk vb.)	11	5
Duyarsız, kaba, sorumsuzlar	19	18
Diğer	3	4
Hiçbir dezavantajları yok	49	25

* Tabloda verilen sonuçlar ki kare (χ^2_{test}) testi sonuçlarıdır. Tablodaki kategoriler veri toplamadan önce oluşturulmuş şıklar değildir, açık uçlu sorulara verilen yanıtların sınıflandırılmasıyla oluşturulmuştur.

Toplumsal cinsiyet rollerini benimseme

"Kadının yeri evidir" (X^2(2), n=232)=45,81, p≤.01), "Kadın da erkek de çalışıyorsa da evde kadın erkeğe bakmalıdır" (X^2(2), n=232)=11,75, p≤.01), "Kadınların üniversite mezunu olması gerekmez" (X^2(2), n=232)=21,70, p≤.01), "Kadınların ücretli bir işte çalışması gerekmez" (X^2(2), n=232)=28,63, p≤.01), "Kadınlardan iyi politikacı olmaz" (X^2(2), n=232)=33,11, p≤.01) gibi cinsiyete dayalı geleneksel işbölümüne ve işaret eden ve kalıp yargılar içeren ifadelerin her birine katılım düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki vardır ve bu tip ifadelere katılım oranı erkek öğrencilerde kadın öğrencilere oranla daha yüksektir. Tablo 6'da görülebileceği gibi kadınlara oranlara erkekler çocuk bakımından ve ev işlerinden kadınların sorumlu olmaları gerektiğine 2,5 kat; kadınların üniversite mezunu olması gerekmediğine 4 kat; kadının yerinin ev olduğuna 6,5 kat; kadınların ücretli bir işte çalışması gerekmediğine 8 kat daha fazla katılmaktadırlar. Erkek hemşirelik öğrencilerinin cinsiyetçi tutumları kadınların işgücü piyasasına uygun olmadıkları, işgücü piyasalarına girdiklerinde ise erkeklere oranla daha düşük ücretli, buna karşılık kısmi zamanlı işlerde çalışmaları gerektiği ve hava karardıktan sonra evin dışına çıkmamaları gerektiği yönündeki ataerkil varsayımları destekler niteliktedir. Kadınların ücretli bir işte çalışmaması gerektiği, çalışsa da erkek kadar para kazanması gerekmediği ve evde erkeğe ve çocuklara bakmaya ve ev işlerini yapmaya devam etmesi gerektiğini düşünenlerin, yani kadın emeğini ve kadın bedenini kontrol altında tutacak ataerkil mekanizmaları destekleyenlerin oranı erkeklerde kadınlardan yüksektir (bkz. Tablo 6). Bunun yanında erkek öğrenciler matematik, fen bilgisi, arabalar ve spor gibi erkeklere "ait olduğu düşünülen" alanlarda kadınların yetersiz kalacağını düşünmektedirler ki bu alanlar tekniğin, teknolojinin ve aktivizmin yansıdığı alanlardır. Üstelik kadını doğurma, besleme ve bakımla sınırlı tutan bu bakış açısı kadınları doğal etkinliklerle ve erkekleri kültürel uğraşlarla ilişkilendiren genel ataerkil ideolojinin bir yansımasıdır ve genel olarak hemşireliğin kadın yoğun bir meslek olarak kabul edilmesinde de etkili olmuştur (Rosaldo ve Lamphere, 1974).

Kadınların hem özel alanda hem de kamusal alanda erkeklere göre ikincil konumunu pekiştiren ifadelere katılan erkek hemşirelerin bu tutumları çalışmaya başladıktan sonra kadınlara yönelik ayrımcılığa dönüşebilir. Erkek hemşirelerin kadınların ev içi emeklerinden oluşan 'ikinci vardiya'yı (Hochschild ve Machung, 1989) verili kabul etmesi ve aklın ve tekniğin erkeklere özgü olduğunu düşünerek kadınları bu alanların kısmen dışında bırakması, erkek hemşirelik öğrencilerinin erkeklerin yönetici olması gerektiği yönündeki düşüncesine paraleldir. Böylece

evde ücretsiz ev içi emeğiyle erkek emeğini yeniden üreten ve erkek otoritesine tabi olan kadın, çalışırken de erkekler kadar rasyonel olmadığı varsayıldığı için bir erkek aklı tarafından yönetilecek, üstelik erkeklerin sahip olduğu yönetici pozisyonlarına erişemeyecek ve erkekler kadar ücret alamayacaktır. Kadının erkekten daha düşük ücretle çalışması evdeki ikincil konumunu pekiştirecek, evdeki ikincil konumu da çalışma yaşamında otorite ilişkilerindeki ikincil konumunu meşrulaştırmak için kullanılacaktır. Buna rağmen erkek öğrencilerin Türkiye'de kadınlarla erkeklerin eşit olduğunu ve artık kadınlara karşı ayrımcılık yapılmadığını düşünme oranı kadınların

Tablo 6: Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin ifadelere katılım düzeyinin cinsiyetle ilişkisi *

					Erkek %				Kadın %			
	n	χ^2_{test}	**Sd**	**p**	**Katılıyor**	**Katılmıyor**	**Fikri yok**	**Toplam**	**Katılıyor**	**Katılmıyor**	**Fikri yok**	**Toplam**
Kadının yeri evidir	232	45,81	2	≤.01	27	58	15	100	4	95	1	100
Çocuk bakımından kadınlar sorumlu olmalıdır	232	29,39	2	≤.01	46	46	8	100	17	81	2	100
Ev işlerinden kadınlar sorumlu olmalıdır	232	32,67	2	≤.01	46	46	8	100	16	82	2	100
Kadın ve erkek çalışıyorsa ev işlerini ortaklaşa yapmaları gerekir	232	11,75	2	≤.01	81	13	6	100	93	7	0	100
Kadın da erkek de çalışıyorsa da evde kadın erkeğe bakmalıdır	232	35,11	2	≤.01	34	53	13	100	9	88	3	100
Kadınların üniversite mezunu olması gerekmez	232	21,70	2	≤.01	12	79	9	100	3	97	0	100
Kadınların ücretli bir işte çalışması gerekmez	232	28,63	2	≤.01	17	76	7	100	2	98	0	100
Kadınların erkekler kadar para kazanması gerekmez	232	24,91	2	≤.01	39	46	15	100	18	78	4	100
Kadınların yarım günlük işlerde çalışması daha iyi olur	232	8,70	2	≤.05	57	34	9	100	42	54	4	100
Para konusunda erkekler kadınlardan daha iyi karar verirler	232	52,54	2	≤.01	63	27	10	100	19	76	5	100
Kadınlar hava kararıktan sonra dışarı çıkmamalıdır	232	35,19	2	≤.01	32	60	8	100	4	90	6	100
Erkekler duygularını belli etmemelidir	232	32,19	2	≤.01	22	68	10	100	2	95	3	100
Erkekler dikiş dikmez	232	19,30	2	≤.01	25	73	2	100	5	94	1	100
Kadınlar futbol oynamaz	232	45,55	2	≤.01	29	65	6	100	3	96	1	100
Kadınlardan iyi politikacı olmaz	232	33,11	2	≤.01	26	67	7	100	3	95	2	100
Erkekler kadınlardan daha iyi araba kullanırlar	232	49,22	2	≤.01	73	22	5	100	27	70	3	100
Erkek çocuklar matematikte ve fende kızlardan daha iyidir	232	62,56	2	≤.01	40	36	27	100	8	86	6	100
Erkek çocuklar sporda kız çocuklardan daha iyidir	232	41,27	2	≤.01	62	26	12	100	24	70	6	100
Türkiye'de kadınlarla erkekler eşittir	232	8,70	2	≤.05	29	66	5	100	14	83	3	100
Artık kadınlara karşı ayrımcılık yapılmıyor	232	10,63	2	≤.01	31	61	8	100	13	78	9	100
	n	χ^2_{test}	**Sd**	**p**	**Evet**	**Hayır**	**Fikri yok**	**Toplam**	**Evet**	**Hayır**	**Fikri yok**	**Toplam**
Erkeklerden çocuk bakıcısı olur mu?	232	5,47	2	≤.05	39	48	13	100	50	32	18	100
Çocuk bakıcısı olarak bir erkeği işe alır mısınız?	232	9,98	2	≤.01	34	52	14	100	44	31	25	100
Erkeklerden temizlikçi olur mu?	232	8,41	2	≤.05	51	38	11	100	67	21	12	100
Temizlikçi olarak bir erkeği işe alır mısınız?	232	8,69	2	≤.05	49	39	12	100	65	21	14	100
Erkeklerden sekreter olur mu?	232	9,52	2	≤.05	68	23	9	100	84	9	7	100
Sekreter olarak bir erkeği işe alır mısınız?	232	9,14	2	≤.01	65	24	11	100	83	11	6	100
Kadınlardan kamyon/tır şoförü olur mu?	232	6,80	2	≤.05	34	52	13	100	40	36	24	100
Kamyon/tır süren kadın şoföre güvenir misiniz?	232	9,26	2	≤.01	28	56	16	100	38	36	26	100
Erkekler ebelik yapabilirler mi?	232	11,90	2	≤.01	39	58	3	100	51	47	2	100

* Tabloda verilen istatistikler ki kare (χ^2_{test}) testi sonuçlarıdır.

yaklaşık iki katıdır, çünkü ataerkinin ideolojik varsayımları doğal ve verili kabul edilmektedir.

Ataerkil tahakkümün hedefi olan kadınların yanıtları büyük ölçüde ev içinde ve çalışma yaşamında ikincil konumu pekiştirecek yönde değildir, ancak kadınların yarım günlük işlerde çalışması gerektiği ifadesine erkekler kadar olmasa da, yüksek sayılabilecek bir katılım gözlenmiştir. Bu da özel alandan kadının sorumlu olduğu yönündeki varsayımın kadınlar tarafından da bir ölçüde içselleştirildiğini işaret etmektedir. Bununla beraber kadınların en yüksek düzeyde reddettiği iki ifade "kadınların ücretli bir işte çalışması gerekmez" ve "kadınların üniversite mezunu olması gerekmez" ifadeleridir. Şu halde meslek ve çalışmanın başta ekonomik özgürlük olmak üzere kadınlara bir dizi özgürlük alanı sunmakta ve geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını zayıflatmaktadır. Bununla birlikte bu verilerde kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha kentli ve daha eğitimli ailelerden geliyor olmalarının da etkili olduğu söylenebilir. Kentlilik ve statü bakımından erkek ve kadın öğrenciler arasındaki bu farklılık çalışma yaşamında bir karşılaşmaya dönüşecektir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştiren erkek hemşireler ve bu kalıp yargılara direnen kadın hemşireler karşı karşıya geldiğinde erişim ve muamele ayrımcılığının (Taylor, 2010) yani erkekleri daha avantajlı pozisyonlara uygun gören yapının önemi artacaktır. Eğer erkek hemşirelik öğrencileri bu ayrımcılık nedeniyle şimdiki tutumlarıyla yönetici pozisyonlarına gelirlerse kadın öğrencilerin reddettikleri toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına dayalı bir ayrımcılıkla karşılaşmaları söz konusu olabilir.

Erkek öğrencilerin genel olarak cinsiyetçi ifadelere katılımı, mesleklerle cinsiyetler arasında kurdukları ilişkide de kendini tekrarlamaktadır. Örneklem geleneksel olarak belirli bir cinsiyetle ilişkilendirilen bazı

mesleklere diğer cinsin katılımıyla ilgili sorular sorulmuştur. Tablo 6'da görülebileceği gibi erkek öğrencilere oranla kadın öğrencilerin daha büyük kısmı erkeklerin çocuk bakıcısı, temizlikçi, sekreter, ebe; kadınların da kamyon/tır şoförü olabileceği düşünmekte ve yine erkek öğrencilere oranla kadın öğrencilerin daha yüksek bir kısmı bu mesleklerde alışılmadık olan cinsiyetten birine güvenerek istihdam edeceğini belirtmektedir. Diğer taraftan, %88'i hemşireliğin kadın mesleği olmadığını, neredeyse tamamı (%97) erkeklerin hemşirelik yapması gerektiğini düşünen erkek hemşirelik öğrencilerinin diğer mesleklerdeki cinsiyetçi yapıya karşı çıkmaması, hatta yarısından fazlasının (%52) doğrudan kadınlardan kamyon/tır şoförü olmayacağını, yarısına yakının da (%48) erkeklerden çocuk bakıcısı olmayacağını (Bkz. Tablo 6) düşünüyor olması şaşırtıcıdır. Şu halde ağırlıkla kadınların çalıştığı bir mesleğe giriyor olmanın erkek öğrencilerin ancak kendi meslekleriyle ilgili cinsiyetçi önyargıları yıkmasını sağladığı, ancak diğer mesleklerle ilgili cinsiyetçi önyargılarını yıkmalarında fazla etkili olamadığı söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin mesleklerine ilişkin görüşlerinin, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını benimseme ve mesleklerle cinsiyetleri ilişkilendirme düzeylerinin cinsiyetle ilişkili olup olmadığını ortaya koymayı ve erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin meslekle ilgili tutum ve görüşlerinin ne şekilde farklılaştığını betimlemeyi amaçlamıştır. Bulgular hemşirelik öğrencilerinin mesleğe ilişkin görüşlerinin, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını benimseme ve mesleklerle cinsiyetleri ilişkilendirme düzeylerinin toplumsal cinsiyetle ilişkili olduğunu göstermektedir. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha eşitlikçi olduğu, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ve meslek içinde cinsiyete dayalı işbölümünü daha az benimsedikleri, meslekle cinsiyet arasında erkeklere oranla daha az ilişki kurdukları, erkeklerin mesleğe girmesini destekledikleri ancak bu durumun avantajları konusunda erkek öğrenciler kadar iyimser olmadıkları gözlenmiştir. Erkek öğrenciler büyük ölçüde hemşireliği kadın mesleği olarak görmemelerine rağmen kendilerini bekleyen hemşirelik kariyerinin belirli yönler açısından kadın öğrencileri bekleyen hemşirelik kariyerinden farklı olmasını beklemekte, cinsiyete dayalı işbölümünü hem özel hem mesleki alanda daha fazla benimsemekte, mesleği daha erkeksi biçimde tanımlamakta ve hem hemşireliği hem de belirli bir cinsiyetin yoğun olduğu bazı diğer meslekleri cinsiyetle daha fazla ilişkilendirmektedirler.

Hemşireliğin bir kadın mesleği olarak görülmesine neden olan temel etken, fiziksel ve duygusal bakımın ev içinde olduğu gibi ev dışında da kadınların işi olduğu (Berman vd., 2008; Liminana-Gras vd., 2013; Evans, 2002) ve bu iş için gerekli olan şefkat, nezaket gibi özelliklerin de kadınlarda daha çok görüldüğüne dair toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıdır. Erkek hemşirelik öğrencileri bir yandan gelecekteki mesleklerini "kadınsılaştıran" bu kalıp yargıları benimsemekte, diğer yandan da hemşireliğin bir kadın mesleği olduğu düşüncesini reddetmektedirler. Şu halde erkek hemşirelik öğrencilerinin hemşireliğin kadın mesleği olmadığı yönündeki düşüncesi mesleklerle cinsiyet arasında bir ilişki kurmamaktan değil, daha çok kendileri için yeni bir istihdam alanı olarak gördükleri hemşireliğin kadınsı özelliklerinden uzaklaşma ve meslek içinde kendilerine cinsiyete dayalı ayrıcalıklı bir konum yaratma çabasından kaynaklanmaktadır.

Bir meslekte cinsiyet bakımından *mesleki azınlık* (Taylor, 2010) olarak çalışanlar her zaman aynı süreçlerden geçmemekte, erkek egemen mesleklerde çalışan kadınlar ile kadın egemen mesleklerde çalışan erkekler bu durumun sonuçlarını meslek yaşamlarında farklı şekilde deneyimlemektedirler. Çalışmalar, toplumun erkek egemen mesleklerde çalışan kadınları başarılı bulsa bile onaylamadığını, ancak kadın egemen mesleklerde çalışan erkekleri onayladığını (Heilman vd., 2004) göstermektedir. Kaldı ki kadın yoğun mesleklerde çalışan erkeklerle ilgili çalışmalar erkeklerin cinsiyete dayalı ayrıcalık, güç ve prestijlerini kadın mesleklerine taşıdıkları ve sayıca azınlıkta olsalar da avantajlı bir pozisyona sahip olduklarını, kadın meslektaşlarına oranla daha hızlı terfi ve daha yüksek ücret aldıklarını göstermektedir (Williams, 1995; Heickes, 1991; Floge ve Merrill, 1986). Sayıca az olsalar dahi sahip oldukları bu ayrıcalıklı pozisyon, erkeklere toplumsal cinsiyet rolleriyle çatışmak istemeyen meslektaşları veya yöneticileri tarafından sağlanmakta, kadın ağırlıklı mesleklerde çalışan erkekler cinsiyetlerine daha uygun görülen üst kademelere ya da yönetici pozisyonlarına yönlendirilmekte (Taylor, 2010) ve bu süreç *erişim ve muamele ayrımcılığı* (access and treatment discrimination) (Mclean ve Kalin, 1994) olarak adlandırılmaktadır. Örneklemdeki erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıları kadın öğrencilerden daha fazla benimsediği ve çoğunun erkeklerin hemşire yöneticisi olması gerektiğini savunduğu dikkate alınırsa hemşirelik mesleğinde cinsiyet eşitliğinden çok erişim ve muamele ayrımcılığını destekleyecekleri öngörülebilir. Meslek içi pozisyonların cinsiyete göre hiyerarşik olarak sıralanması söz konusu

olursa bu yapılanma içinde erkeklerin yönetimde ve teknik ve teknolojik alanlarda yoğunlaşacakları, kadınların ise duygusal ve fiziksel bakımla, temel olarak beden işleriyle sınırlandırılacakları ve yönetim alanından büyük ölçüde dışlanacakları öngörülebilir. Bu durumda kadın hemşireler meslekler arası ataerkil işbölümünden kurtulamamakla kalmayacak, meslek içinde ortaya çıkacak yeni bir ataerkil işbölümü nedeniyle daha da zayıflayacaktır. Tekrara dayalı, rutin, düşük statülü beden işlerini, Hughes'un (1984) deyişiyle 'kirli işleri' yapmaya devam eden kadın hemşireler, "sağlık bakımının montaj hattında" (Hughes, 2002) çoğunlukla erkek olan doktorlar tarafından belirlenmiş işleri yine erkek hemşireler tarafından denetlenerek yapan işçiler olarak kaldıkları sürece mesleğin bir bütün olarak profesyonelleşmesi son derece zorlaşacaktır. Erkek öğrencilerin hem kendilerine kadınlara göre daha üstün mesleki pozisyonları uygun görmeleri, hem de kadının birincil alanının özel alan olduğunu kadınlardan fazla düşünmeleri önemlidir. Ataerkil sistemin çıkarları doğrultusunda erkek öğrenciler kadının hem işgücü piyasasındaki hem de evdeki ikincil konumunun sürmesini desteklemekte, bu durumu erkek vasıflarının kadın vasıflarından daha üstün ve piyasaya daha uygun olduğu varsayımına dayanarak meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ilerlemeleri ve kadın öğrencilerin de meslek ve cinsiyet arasındaki ilişkiye dair farkındalıklarının geliştirilmesi çok önemlidir, bu koşullar sağlanamazsa gelecekte kadın hemşireler meslek içinde oluşacak yeni ataerkil işbölümü karşısında savunmasız kalabilirler.

Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet ile ilgili düşünceleri meslek için olduğu kadar genel olarak sağlık eşitsizleri açısından da önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyetin sağlık açısından olumsuz sonuçları iki yönlüdür. İlk olarak sağlık hizmetlerine erişim ve sağlık riskleri açısından kadınların dezavantajlı olduğu hem yurt dışındaki (DSÖ, 2010; Bourne ve Brooks, 2011) hem de Türkiye'deki çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur (Şimşek, 2011; Gönç Şavran, 2014). İkincisi ise sağlık hizmetlerinin sunumundaki cinsiyetçi davranışlarla ilgilidir, yapılan çalışmalar kadın hastaların erkek hastalara oranla daha özensiz muamele gördüklerini (Arber vd. 2004) ve cinsiyet ayrımcılığıyla karşılaştıklarını (Vlassoff ve Bonila, 1994) ortaya koymaktadır. Türkiye'de yapılan bir çalışma (Mor Çatı, 2015) sağlık personelinin cinsiyetçi davranışlarının kadın doğum gibi alanlarda kadınların hastanelere başvurmasını sınırladığını ortaya koymuştur. Sağlık hizmetlerindeki cinsiyetçi davranışların sağlıktaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirdiğini vurgulayan Dünya Sağlık Örgütü (2006) 2002 yılından itibaren bir toplumsal cinsiyet politikası izlemeye başlamış ve sağlık profesyonellerinin eğitim müfredatlarının toplumsal cinsiyete duyarlı olacak şekilde yeninden yapılandırılması için çalışmalara başlamıştır. Türkiye'de genel olarak 1980 sonrasındaki eğitimin ataerkil sistemi destekleyerek kadının geleneksel rollerini pekiştirdiği (Kağıtçıbaşı, 2010:17) dikkate alındığında eğitim müfredatına toplumsal cinsiyet eşitliğinin girmesinin, toplumsal cinsiyet eşitliğinin anlamını, önemini ve bu eşitliğe ulaşmak için uygulanması gereken yol ve yöntemleri tanıtan ve öğreten ders ve materyallerin oluşturulmasının gerekliliği belirginleşmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre 2007'den itibaren sayıları hızla artan erkek hemşirelik öğrencileri genel olarak kadın öğrencilerden daha cinsiyetçi tutumlar içindedir. Sağlık alanındaki eşitsizliklerin azaltılması için sağlık profesyonellerinin mesleki eğitimindeki müfredatın toplumsal cinsiyeti vurgulayacak şekilde yeniden inşa edilmesi gerekmektedir. Bu yönde bir değişim, erkek öğrencilerin hemşirelik mesleğini benimsemelerine de yardımcı olabilir, nitekim erkek hemşirelik öğrencileri mesleklerle cinsiyetler arasındaki ilişkiyi çözememiş görünmekte ve bununla baş etmek için hemşirelik yapmaktan çok yönetici olmayı hedeflemektedirler. Cinsiyete dayalı gelişme endeksinde 2013 yılında 148 ülke arasında sondan otuzuncu olan Türkiye'de (UNDP, 2014) ataerkil değerlerin ve cinsiyetçi tutumların baskın olduğu kültürün erişim ve muamele ayrımcılığı yaratarak erkek öğrencilerin hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştıracağı açıktır.

Erkek hemşirelik öğrencilerinin kadın hemşirelik öğrencilerine oranla daha kırsal kökenli ve daha düşük eğitimli ailelerden gelmeleri ve mesleği kadın öğrencilere oranla daha yüksek oranda iş olanakları nedeniyle tercih etmeleri, hemşirelik mesleğinin erkekler için önemi giderek artan bir meslek olduğunu göstermekte ve erkek hemşirelerin sayısının giderek artacağına işaret etmektedir. Erkeklerin hemşirelik yapması mesleklerle cinsiyetler arasındaki ilişkinin kırılması yönünde bir adım ve toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından bir gelişmedir. Ancak görünen o ki erkek ve kadın hemşireler hem mesleğe hem de toplumsal cinsiyete ilişkin pek çok konuda farklı görüşlere sahiptir. Meslek içinde cinsiyete dayalı bir bölünme yaratabilecek bu durumun aşılması, sağlık eşitsizliklerine yol açacak cinsiyetçi davranışların azaltılması ve de erkek hemşirelik öğrencilerinin meslekte karşılaşabilecekleri sorunların azaltılması açısından meslek eğitiminde toplumsal cinsiyet vurgusu artırılmalıdır. Bu amaca yönelik etkili araçların başında hem meslek eğitimi müfredatında yer alan ders ve etkinliklerde toplumsal cinsiyete duyarlı olunması hem de doğrudan toplumsal cinsiyetle ilişkili

derslerin ve etkinliklerin eklenmesi sayılabilir. Bu önlemlerin alınması, Türkiye'de hem toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin hem de buna bağlı sağlık eşitsizliklerinin azaltılmasında etkili olacaktır.

* Yrd. Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
[1]Bu makalede Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında 1505E453 no'lu proje olarak desteklenen "Erkek Hemşireler: Hemşirelik Mesleğinde Defeminizasyonun Meslek Üzerindeki Etkileri" başlıklı araştırmanın verilerinin bir kısmı kullanılmıştır.

Kaynakça

Achterberg, Jeanne *Kadın Şifacılar.* (İstanbul: Everest, 2009).

Arber, Sara et al. "Influence of patient characteristics on doctors' questioning and lifestyle advice for coronary heart disease: a UK/US video experiment" *British Journal of General Practice,* 54 no. 506 (2004): 673–678.

Bang, Kyung Sook et al. "Professional values in Korean undergraduate nursing students" *Nurse Education Today,* 31 no. 1 (2011): 72–75.

Baran, Gülbeyaz ve Duygu Arıkan "Nursing students' educational and professional point of view of male nurse candidates in Turkey" *Journal of Educational Research and Reviews,* 2 no. 7 (2014):121-127.

Bartfay, Wally J. ve Emma Bartfay "Canadian View of Men in Nursing Explored" *Men in Nursing,* 2 no. 2 (2007): 32-37.

Battice J. (2010) "Editorial: The changing face of nursing in a developing country", *Journal of Clinical Nursing*, 19 (2010): 1765-1766.

Baykal, Ülkü, Timuçin, Arzu ve Serkan Özel "Bir Hemşirelik Yüksekokulunda Öğrenim Gören İlk Erkek Öğrencilerin Hemşirelik Mesleğine ve Eğitimine İlişkin Görüşleri" *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi,* 7 no. 3 (2010): 48-55.

Bayrakçeken Tüzel, Gökçe "*Being and Becoming Professional: Work And Liberation Through Women's Narratives İn Turkey"* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004).

Berman, Audrey et al. *Fundamentals of Nursing Concepts, Process and Practice* (New Jersey: Pearson, 2008).

Bourne, Paul Andrew ve Desmond Brooks "Gender, Women and Health: Gendered Health differences" *International Journal of Collaborative Research on Internal Medicine & Public Health,* 3 no. 7 (2011): 550-574.

Chou, Mei-Hsien ve Li-Chun Lee "Initial formation of nursing philosophies following fundamental clinical practice: the experience of male nursing students" *Journal of Nursing Research,* 15 no.2 (2007): 127–137.

Coburn, David. "The Development of Canadian Nursing: Professionalization and Polarization", *International Journal of Health Services,* 18 (1988):437-56.

Cockburn, C. *Machinery of Male Dominance: Men, Women and Technological Change* (London: Pluto Press, 1985).

Cockburn, C. *Women's Progress: A Research Report* (Preston: Lancashire Polytechnic, 1988).

Cummings Susan H. "Attila the un versus Attila the hen: gender socialization of the American nurse" *Nursing Administration Quarterly,* 19 no.2 (1995):19–29.

Çınar, Nursan et al. "Erkek Öğrencilerin Hemşirelik Mesleğini Tercih Nedenleri ve Öğrencilere Göre Hastaların Tepkisi ve Sağlık Çalışanlarının Yaklaşımı" *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi,* 6 no.17 (2011):17-25.

Demiray, Ayşe et al. "Erkek hemşirelerden bakım alan hastaların erkek hemşirelere ilişkin görüşlerinin incelenmesi" *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi,* 29 no.3 (2013):32-42.

Diekman, Amanda B., ve Wind Goodfriend "Rolling with the changes: A role congruity perspective on gender norms" *Psychology of Women Quarterly* 30 (2006): 369–383.

Dikmen-Özarslan, Aylin "Hegemonik Erkeklik Bağlamında Erkek Hemşireler" *Alternatif Politika,* 7 no.1 (2015):118-142.

Ecevit, Y. "Türkiye'de Ücretli Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Temelinde Analizi", A.B. Hacımirzaoğlu (ed.), *75. Yılda Kadınlar ve Erkekler,* (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı ve Yapı Kredi Yayınları, 1998) s.267-284.

Ehrenreich, Barbara ve Deidre English. *Cadılar, Büyücüler ve Hemşireler* (İstanbul: Kavram, 1992).

Eswi, Abeer ve Yousria El Sayed "The experience of Egyptian male student nurses during attending maternity nursing clinical course" *Nurse Education in Practice,* 11 no.2 (2011): 93–98.

Evans, Joan A. "Cautious caregivers: gender stereotypes and the sexualisation of men nurses' touch" *Journal of Advanced Nursing,* 40 no.4 (2002): 441–448.

Evans, Joan A."Men in nursing: Issues of gender segregation and hidden advantage" *Journal of Advanced Nursing,* 26 no.2, (1997):226-231.

Federici, Silvia *Caliban ve Cadı: Kadınlar, Beden ve İlksel Birikim*. (İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2012).

Fisher, Murray J. "Being a chameleon: Labour processes of male nurses performing bodywork" *Journal of Advanced Nursin*g, 65 no.12, (2009): 2668-2677.

Floge, Liliane ve Deborah M. Merril "Tokenism reconsidered: male nurses and female physicians in a hospital setting" *Social Forces*, 64 no.4, (1986): 925–947.

Fooladi, Marjaneh M. "Gender influence on nursing education and practice at Aga Khan university school of nursing in Karachi, Pakistan" *Nurse Education in Practice,* 8 no.4, (2008): 231–238.

Gamarnikow, E. "Sexual Division of Labour: the case of nursing" A. Kuhn ve A. Wolpe (eds.) *Feminism and Materialism*. (London: Routledge and Kegan Paul, 1978, s.96-123)

Gönç Şavran, Temmuz "Sağlıkta Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri: Eskişehir'de Kırsal ve Kentsel Alanlarda Kadın Sağlığı" *Feminist Eleştiri Dergisi,* 6 no.1 (2014): 98-116.

Gönç, Temmuz "Türkiye'de Hemşirelik Mesleğinin Profesyonelleşmesi Sürecinde Gelişmeler ve Zorluklar: Sosyolojik Bir Değerlendirme", *İŞGÜÇ Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi,* 17 no.4 (2015).

Hakim, Catherine *Occupational Segregation: A comparative study of the degree and pattern of the differentiation between men and women's work in Britain, the United States and other countries* (London: Department of Employment Research Paper No. 9, 1979).

Hartman, H "Capitalism, Patriarchy and Job Segregation by Sex", K.Honset et.al.(ed.), *Women, Class and Female Imagination*, (Philedelphia, Temple Un. Press, 1990).

Hartmann, H. (1979) "Capitalism, Patriarchy and Job Segregation by Sex", Z.R Eisenstein (ed.) *Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism,* (New York: Monthly Review Press, 1979).

Heickes, E. Joel "When men are the minority: the case of men in nursing" *The Sociological Quarterly*, 32 no.3, (1991): 389–401.

Heilman, Madeline E. et al. "Penalties for success: reactions to women who succeed at male gender-typed tasks" *Journal of Applied Psychology*, 89 no.3, (2004): 416-427.

Herakova, Liliana L. "Nursing Masculinity: Male Nurses' Experiences through a Co-Cultural Lens" *The Howard Journal of Communications,* 23 no.4, (2012): 332–350.

Hochschild, Arlie Russel ve Anne Machung, *The Second Shift: Working Parents and the Revolution at Home,* (New York: Avon Books, 1989).

Hughes, D. "Nursing and the division of labour: sociological perspective" Allen Davina ve David Hughes (ed). *Nursing and the Division of Labour in Healthcare.* (Gordonsville: Palgrave Macmillan, 2002), s.1-23.

Hughes, E.C. *The Sociological Eye* (London: Transaction Books, 1984).

Jafree, Sara Rizvi; Zakar, Rubeena ve Muhammad Z. Zakar "Gender segregation as a benefit – a qualitative study from Pakistan" *Journal of Nursing Management,* 23 no.8, (2015): 983-993.

Johnson, Gregory "Letter to the editor regarding Ryan & Porter article" *Nursing Outlook,* 42 no.5, (1994): 244.

Jolley, M. 'The professionalisation of nursing: the uncertain path', M. Jolley ve P. Allan (Ed.). *Current Issues in Nursing.* (London: Chapman and Hall, 1989),s. 1-22.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem "Giriş: Türkiye'de Kadın ve Eğitim" *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar* Ed. Durukan, H. et al. (İstanbul:Koç Üniversitesi Yayınları, 2010), 9-20.

Kahraman, A.Burak, Ozansoy Tunçdemir, Nihan ve Ayşegül Özcan "Toplumsal cinsiyet bağlamında hemşirelik bölümünde öğrenim gören erkek öğrencilerin mesleğe yönelik algıları" *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18 no.2, (2015):108-144.

Koç, Zeliha, Bal, Cansev ve Zeynep Sağlam "Erkek Öğrenci Hemşirelerin Hemşirelik Mesleğini Algılama Durumlarının Belirlenmesi" *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, Sempozyum Özel Sayısı (2010b): 318-323.

Koç, Zeliha, Bal, Cansev ve Zeynep Sağlam "Kız hemşirelik öğrencilerinin erkek hemşirelik öğrencilerine bakışı" *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi,* Sempozyum Özel Sayısı (2010a): 330-334.

Leonard, Pauline. "Organizing Gender? Looking at Metaphors and Frames of Meaning in Gender/Organizational Texts." *Gender, Work and Organization.* 9 no.1 (2002): 60-80.

Liminana-Gras, Rosa M. et al. "Health and gender in Female-dominated occupations: The case of male nurses" *The Journal of Men's Studies,* 21 no.2, (2013): 135-148.

Lloyd, Genevieve. *Erkek Akıl*. Çev. Muttalip Özcan (İstanbul: Ayrıntı, 1993).

Lupton, Ben "Maintaining masculinity: men who do 'women's work'" *British Journal of Management*, 11 no.1, (2000): 33-48.

McLaughlin, Katrina, Muldoon, Orla T. ve Marianne Moutray "Gender, gender roles and completion of nursing education: a longitudinal study" *Nurse Education Today,* 30 no.4, (2010): 303–307.

Mclean, Heather M. ve Rudolf Kalin "Congruence between self-image and occupational stereotypes in students entering gender-dominated occupations" *Canadian Journal Of Behavioural Science*, 26 no.1, (1994): 142-162.

Mızrak-Şahin, Berrak ve Nebahat Özerdoğan "Sağlık yüksekokulu öğrencilerinde romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargılara karşı tutumlar ve cinsiyetçilik" *Yıldırım Beyazıt Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-Dergisi,* 2 no.2, (2014): 1-10.

Mor Çatı. https://www.morcati.org.tr/tr/ana-sayfa/298-devlet-kurtaj-yasagiyla-cinayet-isliyor, (2015) Erişim: 21.06.2015

Mulholland, Jon et al. "Diversity, attrition and transition into nursing" *Journal of Advanced Nursing,* 64 no.1, (2008): 49–59.

Nasrabadi, Alireza Nikbakt; Emami, Ave ve Zohre Parsa Yekta "Nursing experience in Iran" *International Journal of Nursing Practice,* 9 no.2, (2003): 78–85.

Özdemir, A., Akansel, N. ve G.C. Tunk "Gender and career: Female and male nursing students' perceptions of male nursing role in Turkey" *Health Science Journal,* 2 no.3, (2008): 153-161.

Öztürk-Türkmen, Hafize "Tarihsel olarak kadın şifacılık ve tıbbın değerleri", *Lokman Hekim Journal,* 1 no.2, (2011):21-27

Philips, A. ve Taylor, B. (1980), "Sex and Skill: Notes Towards a Feminist Economics", *Feminist Review,* 6 (1980):79-88.

Pringle, R. "Male Secretaries", **Doing "Women's Work". Men in Nontraditional Occupations**, Ed. C. Williams (London: Sage, 1993), 128-151.

Rosaldo, M.A. ve L. Lamphere, *Women, Culture and Society* (Stanford: Stanford University Press, 1974).
Sarı, Ö. "Toplumsal cinsiyet ve mesleki rol ilişkisi: Hemşirelik bölümünde okuyan erkek öğrenciler örneği" *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 4 no.2, (2011): 493-504.
Sherrod, B., Sherrod, D., ve R. Rasch "From the bedside to the boardroom, nursing needs to increase the number of men in its ranks" *Men in Nursing*, 1, (2006): 34–39.
Sinclair, M.T. "Women Work and Skill: Economic Theories and Feminist Perspectives", M.T.Sinclair ve N.Redclift (ed) *Working Women, International Perspectives on œLabour and Gender Ideology (London:* Routledge, 1991).
Street, A. F. *Inside Nursing: A Critical Ethnography of Clinical Nursing Practice, (*New York: SUNY Press. 1992).
Şimşek, H. "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi: Türkiye Örneği" *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi,* 25 no. 2, (2011): 119-126.
T.C. Resmi Gazete *6514 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,* (2014).
T.C. Resmi Gazete *26510 Sayılı Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,* (2007).
T.C. Sağlık Bakanlığı *Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü 1. Ulusal Sağlık Kongresi Çalışma Grupları Raporları.* (Ankara. ekutuphane.sagem.gov.tr, 1992) Erişim: 12.11.2015.
Taylor, C.J. "Occupational sex composition and the gendered availability of workplace support" *Gender and Society,* 24 no. 3, (2010): 189-212.
Temel A.B ve G. Karabulut "Erkek hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik mesleğine bakışI" *12. Ulusal Hemşirelik Kongre Kitabı*. 20-24 Ekim, Sivas, (2009), 130.
Thompson, D., Newell, R. ve Morrall, P. *Sociology and Nursing*. (Florence: Routledge, 2000).
Turner, Bryan S. *Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi*, Çev. Ümit Tatlıcan (İstanbul:Sentez, 2011)
Tzeng, Y.L. et al. "Role strain of different gender nursing students in obstetrics practice: a comparative study" *Journal of Nursing Research*, 17 no. 1, (2009):1–9.
Ulusoy, M. F. "Türkiye'de Hemşirelik Eğitiminin Tarihsel Süreci" *C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2 no.1, (1998): 1-8.
UNDP United Nations Development Programme 2014 Human Development Report (2014)
Vlassoff, C. ve E. Bonilla "Gender related differences in the impact of tropical diseases on women" *Journal of Biosocial Science,* 26, (1994): 37-53.
Walby, S. *Patriarchy At Work* (Cambridge: Polity Press, 1986).
Walby, S. *Theorizing Patriarchy.*(Oxford:Blackwell, 1990)
Wall, Sarah. "Nurses' Engagement with Feminist/Poststructuralist Theory: (Im)Possibility, Fear, and Hope", *Thirdspace*, 7 no.1, (2007):37-49.
Williams, C.L. *Still a Man's World: Men Who Do Women's Work*. (London: University of California Press, 1995).
Wingfield, A. H. "Racializing the glass escalator: Reconsidering men's experiences with women's work" *Gender and Society,* 23 no.5, (2009): 5–26.
World Health Organization *Gender, Women and Primary Health Care Renewal* (Geneva: World Health Organization, 2010).
World Health Organization. *Integrating gender into the curricula for health professionals* (Geneva, World Health Organization, 2006).
Yılmaz, M. ve G. Karadağ "Erkek Öğrenci Hemşireler Hemşirelik Mesleğini Nasıl Algılıyor?" *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 4* no.1, (2011): 21-28.
Zamanzadeh Vahid et al. "Choosing and remaining in nursing: Iranian male nurses' perspectives" *Contemporary Nurse,* 45 no. 2, (2013): 220-227.